

Ҳамкорликда изланиш ва ўзаро манфаатли қарорлар қабул қилиш – тинчлик, барқарорлик ва тараққиётни таъминлаш сингари эзгу мақсадларимизга эришиш имконини беради.

Шавкат МИРЗИЁЕВ



Hurriyat

Mustaqil gazeta

2025-yil
21-may
chorshanba
№ 20 (1447)

Gazeta 1996-yil dekabrda chiqqan boshlagan ★ www.uzhurriyat.uz ★ @ gazhurriyat@mail.ru ★ t.me/hurriyatuz ★ f Hurriyat gazetasi

НУҚТАИ НАЗАР

БУЮК ИПАК ЙЎЛИНИНГ НАФАСИ

Жаҳон савдосининг чигал йўлларида, геосиёсий шомоллар иқтисодий бўронларга уланиб кетган бир пайтда Ўзбекистон ажойиб барқарорлик намунасини кўрсатмоқда. Мазкур сатрлар муаллифининг халқаро тижоратдаги олд сафларда ўтказган ўттиз йиллик тажрибаси бу қадимий заминнинг ҳатто энг мураккаб вазиятларда ҳам уйғунлик топиш қобилиятига ишонч ҳосил қилди. Бугун сайёрамиз глобал ўзгаришлар гирдобидида қайнаётган бир шароитда мамлакатимиз яна бир бор ўзининг бой меросига — қудратли Хитой билан савдо ришталарининг 2000 йиллик тарихига мурожаат қилмоқда. Бу алоқа ўзаро ҳурмат ва манфаат асосидаги шерикликни мустаҳкамлаш учун мустаҳкам пойдевор бўлиб хизмат қилади. Пекин жаҳоннинг масъулиятли давлати сифатида ўз ўрнини мустаҳкамлаётган бир вақтда, Тошкент ўз уфқларини моҳирона тарзда кенгайтирмоқда, Қўшма Штатлар, Европа Иттифоқи, Туркия, Россия ва Ҳиндистон каби гигант давлатлар билан дўстлик ва ҳамкорлик алоқаларини мустаҳкамламоқда. Ана шундай кўп қиррали алоқалар замирида Ўзбекистон сиёсий юкни эмас, балки динамик ва барқарор ривожланиш учун бетақдор имкониятни кўрмоқда.



КАРВОН ЙЎЛЛАРИНИНГ АКС-САДОСИ: ЗАМОН ҚУМЛАРИ ОША ЯНГИ ЧЎҚҚИЛАР САРИ

Тарихнинг ўзи Ўзбекистонни цивилизациялар ўртасидаги боғловчи халқа сифатида улуғлаган. Қадимги дунёнинг афсонавий артерияси бўлиши Буюк Ипак йўли икки минг йилдан зиёд вақт муқаддам Марказий Осиёнинг юрагини кесиб ўтиб, уни сирли Шарқ билан боғлаган эди. Самарқанднинг салобатли ва Бухоронинг шариф шаҳарларидан Хитойга тўқилган матолар, ҳосилдор боғларнинг неъматлари ва нозик ипаклар юкланган қарвонлар йўл олар, қайтишда эса улар нафис чинни ва ҳушбуй чойлар ортлган туялар сафи билан қайтар эди. Бугун Буюк даврнинг руҳи Осиёни жўшқин Европа билан

боғлаган қадимий савдо йўлларида янги куч бағишлаган қаратилган шижоатли лойиҳаларда янги ҳаёт топмоқда. Ана шундай стратегик чорраҳанинг марказида жойлашган Ўзбекистон яна бир бор Шарқ ва Ғарб ўртасидаги кўприк ролини уйнамоқда, Хитой билан мустаҳкам иқтисодий алоқаларни тенг ҳуқуқлиқнинг негизидида барпо этмоқда.

МАСЪУЛИЯТ НУРИДАГИ САМОВИЙ ИМПЕРИЯ: ЯНГИ ЖАҲОН ТАРТИБИ ШАКЛЛАНЯПТИМИ?

Сўнгги йилларда Хитой жаҳон арена-сида масъулиятли етакчиликка интили-шини тобора баралла эълон қилмоқда, глобал муаммоларни ҳал этишда фаол иштирок этишга тайёригини намойиш этаётир. Пекин иқлим ўзгаришлари

қарши кураш, рақамли иқтисодиётни ривожлантириш ва халқаро савдонинг либераллаштириш каби ҳаётий муҳим соҳаларда халқаро ҳамкорликни чуқурлаштириш тарафдори сифатида мувозанатлироқ жаҳон тартибини шакллантириш ғоясини изчил илгари сурмоқда. Ўнлаб мамлакатларни қамраб олган "Бир камар, бир йўл" каби буюк ташаббуслар билан мустаҳкамланган Хитойнинг иқтисодий қудрати уни Ўзбекистон учун муҳим шерикка айлантиради. Жаҳон иқтисодиётининг тобора кучайиб бораётган нобарқарорлиги шароитида бундай ёндашув мамлакатимиз учун ўзаро манфаатли ҳамкорликнинг янги, истиқболли уфқларини очмоқда.

2-6

ДИҚҚАТ, ЭЪЛОН!



XIX Миллий мукофоти учун халқаро танловга ҳужжатлар қабул қилиш давом этмоқда

Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси ва бир қатор ташкилотлар ҳамкорлигида миллий ва халқаро журналистиканинг энг юксак ютуқларини кенг омалаштириш, Янги Ўзбекистон руҳига мос янгича тафаккур тарзини шакллантириш, миллий контентни бойитиш, юртимизда инсон қадрини улуғлаш, одамларнинг онгу тафаккурини юксалтириш, жамиятимизда очиқлик ва ошкоралик муҳитини мустаҳкамлаш, ОАВ ходимлари фуқаролик позицияларини намоён этишлари учун шароит яратиш ҳамда журналистларда танқидий-таҳлилий фикрлашни ва ижодий фаолиятга янгича ёндашувларни рағбатлантириш мақсадида "Oltin qalam" XIX Миллий мукофоти учун халқаро танловига ҳужжатлар қабул қилиш давом этмоқда.

АСОСИЙ МУКОФОТЛАР

1 та Бош миллий мукофот
Телевидение йўналиши бўйича
Энг яхши журналистик материал учун миллий мукофот (1-, 2-, 3-ўринлар);
Радио йўналиши бўйича
Энг яхши журналистик материал учун миллий мукофот (1-, 2-, 3-ўринлар);
Босма нашрлар йўналиши бўйича
Энг яхши журналистик материал учун миллий мукофот (1-, 2-, 3-ўринлар);
Интернет нашрлари йўналиши бўйича
Энг яхши журналистик материал учун миллий мукофот (1-, 2-, 3-ўринлар).
Чет эллик журналистнинг Ўз-

бекистон ҳақидаги энг яхши ма-териали учун – 1 та биринчи ўрин, 4 та иккинчи ўрин (ТВ, радио, босма ва интернет нашрлари йўналишлари бўйича).

Шунингдек, танловда қуйидаги рағбатлантирувчи номинациялар жорий этилади:

- Атроф-муҳитни асраш ва "яшил" иқтисодиётни тарғиб қилувчи энг яхши материаллар учун
- Давлат тилини ривожлантириш, нуфузини янада оширишга бағишланган энг яхши таҳлилий материаллар учун
- Ёшлар ҳаётига оид энг яхши материаллар учун
- ОАВда эълон қилинган энг яхши миллий контент (материаллар) учун

3-6

ТАРАҚҚИЁТ ОДИМЛАРИ

ТУРК ДУНЁСИ БИРДАМЛИГИ

ёхуд интеллектуал ва инновацион келажак сари қадамлар



Замонавий глобал муҳитда фанлараро ёндашувлар тобора долзарб тус олиб бормоқда. Технологик тараққиёт инсон ҳаётининг барча жабҳаларига чуқур кириб бормоқда. Иجتимойи билимлар ва муҳандислик-технологик тафаккур ўртасидаги узвий интеграция барқарор ривожланишнинг пойдеворига айланмоқда. Туркий давлатлар учун бу интеграция ёндашув стратегик аҳамиятга эга бўлиб, уларнинг илмий салоҳиятини, маданий муштараклигини ва иқтисодий тараққиётини уйғун ҳолда ривожлантиришга хизмат қилмоқда.

Яқинда бўлиб ўтган "Иجتимойи билимлар ва техник-муҳандислик турк дунёси" мавзусидаги халқаро симпозиум ушбу контекстда минтақавий ҳамкорлик, илмий изланишлар ва инновацион ташаббусларни бир платформада жамлаган муҳим илмий воқеякидир. Бугун муҳандислик ва ахборот технологиялари орқали ишлаб чиқиладиган ақлли тизимлар, рақамли хизматлар, экологик ечимлар, ўз навбатида, иجتимойи муносабатлар, бошқарув, ахлоқ, тил, маданият ва билим, таълим муҳитига таъсир кўрсатмоқда. Шу боис техник билимларни фақат иқтисодий восита эмас, балки иجتимойи тараққиётнинг барқарор кафолати сифатида ўрганиш муҳим бўлиб бормоқда.

Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизими 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси, "Илм-фан ва илмий фаолият тўғрисида"ги қонун ва давлат тилини ривожлантиришга қаратилган ҳуқуқий асослар — мамлакатимизда илм-фан,

тил сиёсати ва таълим интеграциясининг устувор йўналишларини белгилаб берди. Шу контекстда Тошкентда ўтказилаётган халқаро симпозиум ўзининг мавзулари, иштирокчилари ва муҳокама қилинадиган масалалари билан долзарб илмий ва амалий аҳамият касб этади.

ПЕДАГОГИК ТАЛҚИН ВА ТАДҚИҚОТЛАР

Замонавий таълим парадигмаси индивидуал ёндашув, инклюзивлик, компетенциявий ёндашув асосида шаклланимоқда. Ушбу йўналиш доирасида ўқитувчининг замонавий роли, рақамли педагогика, масофавий таълим платформалари, сунъий интеллект асосидаги ўқув моделларини жорий этиш каби долзарб масалалар муҳим ўрин тутди.

6-6

АХВОЛ



ПУЛ ТОПГАНЛАР... АҚЛ ТОПМАСМИ?

Ўзбекистон Президенти жорий йилнинг 21 апрель куни коррупцияга қарши курашиш бўйича янги фармон имзолади. Фармоннинг иловасига кўра, 2025 йилнинг август ойигача тўйлар, ойлавий тантаналар, маъракалар ва маросимлар ўтказилишини тартибга солиш бўйича парламент палаталари кенгашларининг қўшма қарори қабул қилинади.

Бундан ташқари, тўй-ҳашам, маърака ва маросимлардаги исрофгарчиликларнинг олдини олишга қаратилган тарғибот ишлари кучайтирилади.

Миллий анъаналарга ёт, одоб-ахлоқ қоидаларига зид бўлган турли шоуларни, ортиқча вақт ва харажат талаб қиладиган тўйлар, ойлавий тантаналардан олдинги, тадбир давомидаги ва ундан кейинги ортиқча расм-русумлар ("келин навқари", "ота кўрди", "сеп ёйди", "қуда чақирди", "келин чақирди", "тоғора юбориш" ва ҳоказолар) ўтказишга йўл қўйилмайди.

Дафн этиш ва мотам маросимлари билан боғлаб ўйлаб топилган ортиқча тадбирларни ("етти", "пайшанбалик", "ийгирма", "қирқ", "йил оши", "пул тарқатиш", "мато улашиш" ва ҳоказолар)ни ўтказишга йўл қўйилмайди.

5-6

"HURRIYAT"ГА ЖАВОБ

ОЗОДАЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ УЧУН НАЗОРАТ КУЧАЙТИРИЛДИ

"Hurriyat" газетасининг 2025 йил 30 апрель сонидида ёритилган "Уйчидаги уятли манзаралар" мақоласи туман ҳокимлигида мутасадди ташкилотлар раҳбарлари иштирокида муҳокама қилиниб, тегишли чора-тадбирлар белгиланди.

Мақолада туман марказидаги Беруний номли маҳалла ҳудудидида ва йўл бўйларида майиш чiqиндилар вақтида олиб кетилмаётгани танқид қилинган. Ушбу ҳудудларда масъуллар иштирокида ҳолат атрофида ўрганилиб ва "Тоза ҳудуд" ДУК Уйчи туман филиали томонидан тўпланиб қолган майиш чiqиндилар олиб кетилди. Келгусида бундай ҳолат такрорланмаслиги учун тизимли иш ташкил этилиши йўлга қўйилди.



Туман маркази ва ҳудудларни ободонлаштириш ишлари давом этмоқда. Баҳорги мавсумда 50 минг гул кўчатлари ўтказилди. Туман ободонлаштириш бошқармаси мутасаддилари томонидан магистраль йўл бўйлари озодалигини таъминлаш бўйича назорат кучайтирилди.

Ш.МУСАЕВ,
Уйчи тумани ҳокими.

БУЮК ИПАК ЙЎЛИНИНГ НАФАСИ

ДУНЁ САВДО ЖАНГЛАРИ: ЎЗБЕКИСТОН ТРАНЗИТИ — МУХИМ УСТУНЛИК

1-6. Ж а ҳ о н н и н г етакчи иқтисодиётлари, авваламбор, АҚШ ва Хитой ўртасидаги савдо қарама-қаршилиқларининг кескинлашуви улкан тариф деворларининг қурилишига ва глобал савдо оқимларининг тубдан қайта шаклланишига олиб келди. Хитой одатдаги савдо бозорларидаги чекловларга дуч келгач, муқобил логистика йўллари фаол излашни бошлаб юборди ва бу жараёнда Марказий Осиё эътибор марказига айланди. Ўзбекистонда бу ҳолат Хитой маҳсулотлари импортининг сезиларли даражада кўпайишида, айниқса, тўқимачилик саноатида яққол намоён бўлди. Бу, шубҳасиз, миллий иқтисодиётда муҳим ўрин тутувчи маҳаллий ишлаб чиқарувчилар учун маълум даражада рақобат муҳитини юзага келтирмоқда.

Бирок Тошкент бу вазиятга яқинлашиб келаётган хавф эмас, балки конструктив мулоқот ва янги имкониятларни излаш учун рағбатлантирувчи омил сифатида қарамоқда. Давлат маҳаллий ишлаб чиқарувчиларни қўллаб-қувватлаш, Хитой билан савдо алоқаларини тенг ҳуқуқли шериклик тамойилларини сақлаган ҳолда мувозанатлашга қаратилган чора-тадбирлар комплексини ишлаб чиқмоқда.

Қолаверса, авж олаётган тариф уруши Ўзбекистон учун минтақавий транзит хаби мақомини мустаҳкамлаш учун бетакорор имкониятни очиб бермоқда. Хитойни Марказий Осиёнинг юраги орқали жўшқин Европа билан боғлайдиган темир йўл магистралларини қуриш ва модернизация қилиш каби амбициоз инфратузилма лойиҳалари Ўзбекистонга транзит даромадларини ошириш, глобал логистиканинг стратегик харитасида ўз макеини мустаҳкамлаш имконини беради.

АГРАР БИРОДАРЛИК: ЎЗБЕКИСТОН ҲАЛАКАРИ САМАРАЛИ ҚАМҚОРЛИК

Қишлоқ хўжалиги ҳамон Ўзбекистон иқтисодиётининг фундаментал

тармоқларидан бири бўлиб, экспорт тушумлари ва аҳоли бандлигининг сезиларли қисмини таъминлайди. Хитой билан бу соҳадаги ҳамкорликни чуқурлаштириш янги, ҳақиқатан ҳам серхосил истиқболларни ваъда қилади. “Бир камар, бир йўл” ташаббуси доирасида амалга оширилаётган қўшма лойиҳалар доирасида мамлакатнинг турли ҳудудларида замонавий агросаноат кластерлари ташкил этилмоқда, бу эса илғор агротехнологияларни жорий этиш ва ишлаб чиқарилаётган маҳсулот сифатини оширишга хизмат қилади. Ўзбекистоннинг ширин гилос, олтин ранг узум ва ёқутдек анор каби мева-сабзавотларининг кенг Хитой бозорига экспортининг ўсиб бораётган ҳажми Ўзбекистонга дунёдаги энг жозибали бозорлардан бирида ўз макеини ишончли тарзда мустаҳкамлаш имконини беради. Бу шериклик иккала томон учун ҳам фойдалидир: Ўзбекистон янги уфқларга чиқади, Хитой эса юқори сифатли қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини олади.

РЕСУРС СИМФОНИЯСИ: ТЕНГ ҲУҚУҚЛИ САВДОНИНГ УЙҒУНЛИГИ

Ўзбекистон Хитойга табиий газ ва уран каби қимматбаҳо табиий ресурсларни етказиб берувчидир. Бирок Самовий Империя иқтисодий ўсиш суръатларининг секинлашиши бу стратегик муҳим товарларга бўлган талабнинг бироз пасайишига олиб келиши мумкин. Бундай шароитда Ўзбекистон ўз экспорт бозорларини диверсификация қилиш, бошқа мамлакатлар, хусусан, жадал ривожланаётган Ҳиндистон билан мустаҳкам савдо алоқаларини ўрнатиш бўйича фаол чоралар кўрмоқда, шу билан бирга Хитойни ўз асосий иқтисодий ҳамкорлари қаторида сақлаб қолмоқда. Бу муносабатларнинг асосида тенг ҳуқуқлиқнинг мустаҳкам тамойиллари ётади, бу эса Хитой молия институтлари олдидаги маълум миқдордаги ташқи қарзга қарамай, ҳаддан ташқари қарамликдан қочиш имконини беради. Ўзбекистон бу стратегик муҳим шерикликда уйғун мувозанатни сақлашга интилиб, қарзларни бошқаришнинг пухта ўйланган ва мувозанатли стратегиясига амал қилади.



СИЁСАТНИНГ КЎП ОВОЗЛИЛИГИ: МУВОЗАНАТЛАШГАН МАНФААТЛАР ОРКЕСТРИ

Ўзбекистон етакчи жаҳон давлатлари билан конструктив ҳамкорликка интилиб, пухта ўйланган ва кўп векторли ташқи сиёсат олиб бормоқда. Қўшма Штатлар минтақага тобора кўпроқ қизиқиш билдирмоқда, Ўзбекистонни иқтисодиёт ва хавфсизлик соҳасидаги салоҳиятли ва ишончли ҳамкор сифатида кўрмоқда. АҚШнинг янги давлат котиби Марко Рубионинг Сенатдаги тасдиқлаш эшитувлари чоғида қилган баёноти бу эътиборнинг ёрқин далили бўлди ва Марказий Осиёнинг Вашингтон учун стратегик аҳамиятини исботлади. “Марказий Осиё — дунёнинг етарлича баҳоланмаган қисмидир, — деди давлат котиби минтақанинг бешта мамлакатига, жумладан, Эрон чегарасига яқин жойга қилган яқиндаги сафарларига ишора қилиб. — Бу ерда дунёдаги туртинчи энг катта табиий газ захиралари жойлашган ва бу мамлакатлар Хитой, Россия, Эрон ва Афғонистон ўртасидаги мураккаб геосиёсий муҳитда жойлашган”. У минтақанинг геосиёсий жиҳатдан заифлигини ва Хитой ва Россия томонидан қучайиб бораётган рақобат шароитида Қўшма Штатлар билан ҳамкорлик қилишга бўлган ўсиб

бораётган иштиёқини таъкидлади. Рубио, шунингдек, совуқ уруш давридан қолган, “бозор иқтисодиётига эга бўлмаган” мамлакатлар билан савдони чеклайдиган эскирган Жексон-Веник тўзатмасини бекор қилишни қатъий қўллаб-қувватлади, унинг фикрича, бу тўзатма Қозоғистон ва Ўзбекистон каби минтақанинг бозор ислохотлари йўлида сезиларли муваффақиятларга эришган мамлакатларнинг бугунги воқелигига мос келмайди. “Жексон-Веник тўзатмаси ўтиб кетган даврнинг ёдгори”, — деди Рубио минтақанинг иқтисодий ўсишини рағбатлантириш учун уни бекор қилиш зарурлигини таъкидлаб.

“Афғонистондан қўшинларни олиб чиққанимиздан сўнг, Марказий Осиёда бизга кўпроқ дўстлар керак”, — деди у ўзаро ҳамкорликни чуқурлаштириш ҳамда Хитой ва Россиянинг ўсиб бораётган таъсирига қарши туриш учун минтақавий саммит ташкил этишни таклиф қиларкан.

Вашингтон Ўзбекистонда икки томонлама савдо алоқаларини мустаҳкамлаш ва Хитойнинг ўсиб бораётган таъсири билан боғлиқ муаммоларни биргаликда ҳал этиш учун сезиларли салоҳиятни кўрмоқда. АҚШ ва Ўзбекистон ўртасидаги икки томонлама товар айирбошлаш ҳажми сўнгги уч йил давомида барқарор ўсишни намоиш этди. Маълумотларга қўра, 2022 йил-

даги 392,3 миллион доллардан 2024 йилда 773,3 миллион долларга етди. Америка маҳсулотларининг Ўзбекистонга экспорти тўрт барабардан кўпроққа, 2022 йилдаги 60,3 миллион доллардан 2024 йилда 279,3 миллион долларгача ошди, бунга, асосан, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ва илғор технологиялар етказиб бериш ҳисобига эришилди. Ўзбекистондан импорт ҳам ижобий динамикани кўрсатди ва 2024 йилда 494,1 миллион долларга етди. 2024 йил август ойида Америка соя унининг Ўзбекистонга биринчи партияси — умумий оғирлиги 150 метрик тонна ва қиймати 114 657 АҚШ доллари бўлган учта етказиб бериш мураккаб, аммо рамзий маршрут орқали — Нью-Йорк, Босфор, Грузия, Озарбайжон ва Туркменистон орқали амалга оширилди. Бу қадам икки томонлама савдо алоқаларида муҳим босқич бўлди ва қишлоқ хўжалиги, туризм, умим минералларни қазиб олиш ва барқарор таъминот занжирларини ривожлантириш каби асосий секторларда улкан ўсиш салоҳияти борлигини кўрсатди.

Европа Иттифоқи ҳам Марказий Осиёда ўз макеини фаол равишда мустаҳкамламоқда, иқтисодий ҳамкорлиқни ривожлантириш ва барқарор ривожланишни қўллаб-қувватлашга алоҳида эътибор қаратмоқда. Яқинда Ўзбекистон ва ЕИ ўртасидаги янги Шериклик ва ҳамкорлик тўғрисидаги битим бўйича муваффақиятли янунланган музокаралар савдо алоқаларини чуқурлаштириш учун кенг истиқболларни очмоқда. Европалик ҳамкорлар иқтисодий ҳамкорлик учун энг қулай шарт-шароитларни яратишга, жумладан, товарлар ва хизматлар савдоси тартиб-таомилларини соддалаштиришга, шунингдек, энергетика, транспорт, экология ва рақамли иқтисодиёт каби стратегик муҳим соҳаларда қўшма лойиҳаларни амалга оширишга интилмоқда. Бу битим ЕИнинг Ўзбекистон учун муқобил ва ишончли шерикка айланиши, иқтисодий ҳамкорликка замонавий ёндашувларни таклиф қилиш ва унинг глобал иқтисодий жараёнларга интеграциялашувини қўллаб-қувватлашга бўлган қатъий ниятини акс эттиради.

ТЕХНОЛОГИК КАЛЕЙДОСКОП: ЯНГИ ИМКОНИЯТЛАР ҚИРРАЛАРИ

АҚШ ва Хитой ўртасидаги қучайиб бораётган технологик рақобат Ўзбекистон учун қутилмаган янги, аввал қўрилмаган имкониятларни очмоқда. Хитой рақамли технологияларни, жумладан, халқаро савдода рақамли валютани жорий этиш бўйича амбициоз режаларни фаол илгари сурмоқда, бу эса келажақда ҳисоб-китобларни сезиларли даражада соддалаштириши ва иқтисодий ҳамкорлик самарадорлигини ошириши мумкин.

Шу билан бир қаторда, Ўзбекистон ўз ёндашувларини диверсификация қилиш ва ўз рақамли инфратузилмасини мустаҳкамлаш мақсадида Ғарб мамлакатлари билан юқори технологиялар соҳасида ҳамкорлик қилиш имкониятларини диққат билан ўрганмоқда. Бундай пухта ўйланган ва мувозанатлашган ёндашув мамлакатга иккала томоннинг афзаллиқларидан фойдаланиш, шу билан бирга бирон-бир ҳамкорга ҳаддан ташқари қарам бўлиб қолишдан сақланиш имконини беради.

АСРЛАР ЧОРАҲАСИДА ТОБЛАГАН БАРҚАРОРЛИК

Ўзбекистон Хитой билан неча асрлик самарали савдо ҳамкорлигининг мустаҳкам пойдеворига таяниб, глобал муаммоларни янги ўсиш омилларига моҳирона айлантирган ҳолда, ишончли равишда тенг ҳуқуқли шериклиқни ривожлантиришда давом этмоқда. Жаҳоннинг масъулиятли давлати сифатида ўз ўрнини тобора мустаҳкамлаб бораётган Хитой стратегик ҳамкорга айланди, шу билан бирга Қўшма Штатлар, Европа Иттифоқи, Россия, Туркия ва Ҳиндистон муқобил, аммо кам бўлмаган муҳим ривожланиш йўллариини таклиф қилмоқда. Транзит салоҳиятини фаол ривожлантириш, аграр секторни мустаҳкамлаш ва доно, кўп векторли ташқи сиёсат олиб бориш Ўзбекистонга Шарқ ва Ғарбни боғловчи стратегик муҳим кўприк бўлиб қолиб, манфаатларнинг нозик, аммо ҳаётий муҳим мувозанатини сақлаш имконини беради.

Азизхон АХМЕДОВ

МУШОҲАДА

КОРРУПЦИЯ — КЕЛАЖАККА ТАХДИД

Ана шундай ғоя асосида Янги Ўзбекистон ёшлари қалбидан жой оладиган тизим яратилса...

Президент Шавкат Мирзиёев раислигида жорий йилнинг 5 март куни коррупциянинг олдини олиш бўйича ишлар натижадорлиги ва келгусидаги устувор вазифаларга бағишланган кенгайтирилган ййғилишда белгилаб берилган вазифалар ижросини таъминлаш доимий вазифамизга айланган. Ўртбошимиз мазкур видеоселектор ййғилишида ислохотлар ҳал қилувчи босқичга кираётган ҳозирги вақтда юртимизда коррупциядан холи муҳит яратиш бўйича ишларга баҳо бериб, келгуси вазифаларни аниқ белгилаб олиш зарурлигини таъкидлаган эди.

Дарҳақиқат, ислохотлар йўлидаги энг катта тўсиқ ва ғов — бу коррупциядир. Бундун тажрибаси ҳам тўлиқ тасдиқлайди. Коррупция шундай ёвуз иллатки, у халқнинг давлатга, Конституцияга ва қонунларга ишончига путур етказди, барқарор ривожланиш ва хавфсизлик учун хиддий таҳдидга айланади. Ислохотларимиз натижадорлиги, аввало, сadoқатли, фидойи ва коррупцияга тоқатсиз янги авлодга бевосита боғлиқ. Бу ишда фикри тоза ёш авлодни тарбиялаш устувор вазифага айланиши лозимлиги айтиб ўтилди. Бу борада олий таълим даргоҳларининг ректорлари талаба ва ёшларнинг коррупцияга қарши лойиҳалари, стартап ва инновацияларни ташаббусларини қўллаб-қувватлаш тизимини йўлга қўйиши зарурлиги, “Коррупция — келажакка таҳдид” деган ғоя асосида Янги Ўзбекистон ёшлари қалбидан жой оладиган тизим яратилса, айнаи муддао бўлиши таъкидланди.

Президентимиз томонидан 2019 йил 27 май куни қабул қилинган “Ўзбекистон Республикасида коррупцияга қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармонида жамоатчилик ва етакчи экспертларни, шу жумладан, хорижий экспертларни жалб этган ҳолда, дастлабки босқичда капитал қурилиш ва олий таълим соҳаларида “Коррупциясиз соҳа” лойиҳасини амалга оширишни ташкил этиш вазифаси белгиланган эди.

Шундан сўнг олий таълим тизимида “Кор-



рупциясиз соҳа” лойиҳасини амалга ошириш бўйича бир қанча ишлар амалга оширилди. Жумладан, БМТнинг Тараққиёт дастури кўмагида КППМГ (Италия) халқаро аудиторлик компанияси мутахассислар экспертлари томонидан 2020 йил 11 майдан коррупцияга қарши курашиш “комплаенс-назорат” тизимини тажриба тариқасида жорий этиш ишлари бошланди.

Халқаро экспертлар томонидан тизим фаолиятига доир 35 дан ортиқ меъёрий ҳужжатлар ўрганилди ва такомиллаштирилди. Шунингдек, хорижий мутахассислар томонидан олий таълим тизимида коррупция ҳолати эҳтимоли бўлган (коррупциявий рисклар кузатилаётган) қуйидаги 7 та турдаги йўналишлар белгилаб берилди:

- олий таълим соҳасида коррупцияга қарши курашиш бўйича умумий ташкилий-амалий чора-тадбирлар;
- олий таълим муассасаларига қабул жараёни;
- таълим бериш ва талабалар билиминини баҳолаш жараёнини такомиллаштириш;
- талабалар ўқишини кўчириш, ўқишни тиклаш, хорижий давлатларда берилган таълим олганлик тўғрисидаги ҳужжатларни нострификация қилиш ҳамда таълим ташкилотларини аттестация ва давлат аккредитациясидан ўт-

казиш;

- олий таълим муассасалари фаолиятини такомиллаштириш;
 - профессор-ўқитувчиларнинг ижтимоий ҳимояси ҳамда уларга қўйиладиган талабларни такомиллаштириш;
 - таълим тизимида бюджет маблағларининг мақсадли сарфланишини таъминлаш.
- 2020–2021 ўқув йилидан бошлаб, коллеж ва техникумлар, академик лицейлар, иккинчи мутахассислик, ўқишни кўчириш ва магистратурага ҳужжат топшириш жараёнлари тўлиқ электрон шаклда вазирлиқнинг махсус платформалари орқали амалга оширилмоқда. 2021 йилдан Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги ҳамда ҳар бир олий таълим муассасасида коррупцияга қарши курашиш “комплаенс-назорат” тизимини бошқариш бўлими ташкил этилди.
- Жумладан, 2021 йилдан Фарғона политехника институти (ҳозирги Фарғона давлат техника университети) коррупцияга қарши курашиш “комплаенс-назорат” тизимини бошқариш бўлими ўз фаолиятини бошлади ва бўлимининг намунавий низоми ишлаб чиқилди. Университет профессор-ўқитувчилари, ходимлари, талаба-ёшларида коррупцияга нисбатан муросасиз муносабатни ва коррупцияга қарши ижтимоий-психологик иммунитетни шакллантириш,

коррупцияга қарши курашиш жараёнида жамоатчилик назоратини йўлга қўйиш мақсадида бўлим негизида талаба-ёшлар клуби ташкил этилди ва Коррупцияга қарши курашиш бўйича талаба-ёшлар клуби фаолияти тўғрисидаги намунавий низоми ишлаб чиқилди.

Бундан ташқари, жамоатчилик назоратини йўлга қўйиш мақсадида ҳар бир факультет декани томонидан талабалар билан суҳбатлар ўтказилиб, уларнинг 105 нафари “Талаба-ёшлар клуби”га аъзоликка қабул қилинди. Умумий рўйхат ва маълумотномалар шакллантирилиб, аъзолар базаси ташкил этилди. Ҳозирда шу клубга аъзо талабалар билан ҳамкорликда факультетларда коррупцион ҳолатларнинг олдини олиш бўйича тизимли ишлар йўлга қўйилди.

Шу билан бирга институтда коррупцияга оид ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, коррупцион ҳолатларни барвақт аниқлаш ва барқарор этиш мақсадида талабаларнинг мурожаатларини электрон қабул қилиш учун “Биз коррупцияга қаршимиз” номи “Фарпианти-коррупция” телеграм боти, ишонч телефон рақамлари, QR-код орқали мурожаатларни электрон шаклда йўллаш ва шахсий қабуллар орқали коррупцион ҳолатлар тўғрисида аноним хабар бериш имконияти яратилди. Шунингдек, Фарғона давлат техника университети ректорига тўғридан-тўғри мурожаат қилиш учун расмий веб-сайти (fstu.uz)да мурожаатлар учун алоҳида бўлим яратилди. Хабар берган талабанинг шахси қатъий сир тутилиши кафолатланди.

Университет меҳнат шартномаларига барча профессор-ўқитувчи ва ходимлар учун коррупцияга қарши курашиш бўйича бандлар киритилди, агарда институт билан меҳнат муносабатларига киришган шахслар коррупция, манфаатлар тўқнашуви, таниш-билишчилик, маҳаллийчилик ва шунга ўхшаш бошқа коррупцион ҳолатлар содир этадиган бўлса, у билан тузилган меҳнат шартномаси бир томонлама бекор қилиниши белгиланб қўйилди.

Университетда коррупцияга қарши курашиш тизимини такомиллаштириш бўйича 25 дан ортиқ меъёрий ҳужжатлар ишлаб чиқилди. Коррупцион ҳолатларнинг олдини олиш бўйича

йил давомида 80 дан ортиқ профилактик тадбирлар ўтказилди.

Таълим муассасасида фаолият юритаётган барча раҳбар ходимлар, профессор-ўқитувчилар ва ишчи ходимларнинг коррупцияга қарши курашиш тўғрисидаги қонунлардан хабардорлиги ва коррупцион ҳолатларга йўл қўймайлик тўғрисида қафолат хатлари ҳамда ходимлар ўртасида манфаатлар тўқнашувини тартибга солиш бўйича йиллик декларациялар олинди.

Коррупцион ҳолатлар юзасидан содир бўлиши мумкин бўлган хавф-хатарларнинг олдини олиш, ўқув жараёни ва талабаларга хизмат кўрсатиш, академик фаолиятни ташкил этиш ҳамда таълим жараёнининг очкиллиги ва шаффофлигини таъминлаш, тизимда бюрократик тўсиқлар юзга келишининг олдини олиш, шунингдек, қарор қабул қилиш жараёнини оптималлаштириш мақсадида талабаларга хизмат кўрсатиш маркази регистратор офиси ташкил этилди. Ушбу марказ етакчи хорижий олий таълим муассасаларининг илғор тажрибалари асосида таълим жараёнларида ўқитишнинг кредит-модуль тизими бўйича талабаларга 55 турдаги таълим хизматларини кўрсатиб келмоқда.

Молиявий-хўжалик фаолиятини доимий назорат қилиб бориш ҳамда очкилик ва шаффофлиқни таъминлаш мақсадида электронлаштирилган тизимдан кенг фойдаланилмоқда. Жумладан, “Узасбо” тизими орқали биржа савдолари, товар (иш, хизматлар) айланмаси, ходимларга ойлик маош, талабаларга стипендия тўланиши масофадан туриб доимий назорат қилиб борилмоқда. Тендер, танловлар махсус платформалар орқали онлайн ўтказилмоқда. Шубҳасиз, Президентимиз томонидан белгилаб берилган вазифаларни амалга ошириш натижасида олий таълим соҳасида олиб борилаётган ислохотлар, коррупцион ҳолатларга қарши курашиш бўйича қилинаётган ишлар ўз натижасини бермоқда.

Энг муҳими ана шу.

Илҳомжон МАЖИДОВ,
Фарғона давлат техника университети
Коррупцияга қарши курашиш
“Комплаенс-назорат” тизимини
бошқариш бўлими масъул ходими.

✓ ХАВОТИР

Ижтимоий тармоқларда мобиль қурилмаларга ҳатто гўдак болалар қарам бўлиб қолаётгани, бунинг оқибатида уларда дахшатли синдром, касаллик ёки одатлар пайдо бўлаётгани ҳақидаги маълумотларга кўзимиз бот-бот тушади. Бунга ҳатто ўрганиб ҳам қолдик. Ёш оналарнинг турмуш таъминлашлари кўмилиб, болани овуттиш учун қўлига телефон тутқазаётгани – бунинг келгусидаги таъсири тўғрисида ўша вақтда тафаккур ҳам қилмаяпмиз.

Масалан, уч ёшли ўғлим “YouTube” видео-хостингидан Жанубий Кореяда ишлаб чиқилган “Тайонинг саргузаштлари” номли анимацион сериалини ёки машиналар ҳақидаги бошқа мультфильмларни томоша қилади. Уларни, одатда, онаси ёки опаси қўйиб беради. Болани телефондан ажратилишнинг йўли сифатида богчага чиқардик. Йўқса, планшетни кўтариб, “Тайо” қўйиб бер” деб, хархаша қилаверарди.

Очили, Интернет жаҳон ахборот тармоғида турли хил хабарлар ахборотлар оқимининг кўпайиши болалар тарбиясига ҳам ўз таъсирини кўрсатмай қолмаяпти. Бугунги болаларнинг турли технологияларга анча ёшлигидан ўрганиб, мослашадиганини уч ёшли фарзандим мисолида кўриб турибман. Бунинг ижобий ва салбий томонлари бор, албатта.

Ижобий томонлари ҳақида гапирадиган бўлсак, тан олиб айтиш керакки, билим олиш, зарур ахборотни излаб топиш имкони кенгайди. Интернет ва технологиялар орқали болалар турли хил фанлар, тиллар ва касблар ҳақида тез ва кенг маълумотга эга бўлишмоқда. Тарқатиладиган маълумотларнинг тўғри ёки ҳолислиги эса алоҳида масала.

Иккинчидан, болалар қизиқишларига мос турли онлайн китоблар, видеолар ва курслар топиб, ҳар томонлама ривожланиш имконига эга.

Учинчидан, юқорида таъкидлаганимиздек, болалар янги технология ва инновацияларга тез ва осон мослашади. Қачонки Интернетдан оқилана фойдаланишса, келажақда улар катта муваффақиятга эришишлари мумкин. Аини шу масала, меҳнат, нафақат ўзбекистонлик, балки бутун дунёдаги ота-оналар учун оғриқли бўлиб қоляпти.

Интернетнинг салбий томонлари ҳам кўп бўлиб, энг аввало, болаларни назорат қилиш кундан-кунга қийинлашмоқда. Болани Интернетдан тўлиқ чеклаш – ҳозирги замон учун мантиқсизликка ўхшайди. Нимани кўраётми, ким билан гаплашаётми, деб ҳам уларни туну кун назорат қилишга ҳамманинг ҳам вақти ва сабри етмайди. Демак, бу, ўз навбатида, уларни зарарли контент, ёлгон маълумот ва номақбул инсонлардан ҳимоялаш билан боғлиқ муаммоларни юзага чиқармоқда. Энг ёмони, юқоридаги каби ҳолатлар асрлар давомида шаклланган оилавий муносабатларимизни заифлаштирмоқда. Минг афсуски, бунга ҳар кун қўриб, қилиб турибмиз.

ХАЛҚАРО ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ХАВОТИРИ

БМТ Болалар жамғармаси (ЮНИСЕФ)нинг 2018 йилдаги тадқиқотида кўра, ҳар кун 175 мингдан ортқ бола биринчи маротаба Интернетга “қадам” қўяди. Ҳар ярим соғнада бир бола интернетга кириб, виртуал дунё имкониятларидан фойдаланиш имконига эга бўлади, шу билан бирга, хавф-хатарларга ҳам дуч келади. Бунга таъкидланган веб-сайтларга кириш ва шахсий маълумотлардан нотўғри фойдаланиш каби ҳолатлар киради. Бу гапга ҳам етти йилдан ошди,

ИНТЕРНЕТДА БОЛАЛАР ҲИМОЯСИНИ

ТАЪМИНЛАШНИНГ ИМКОНИ БОРМИ?!

шубҳасиз, бу рақамлар ҳам анча ўзгарган бўлса керак.

“Хукуматлар ва хусусий сектор онлайн-хавфларни бартараф этиш борасида муайян ютуқларга эришди, бироқ болаларнинг Интернетдаги хавфсизлигини самарали ҳимоя қилиш учун кўпроқ саъй-ҳаракат зарур”, деган эди ЮНИСЕФнинг Маълумотлар ва тадқиқотлар бўйича директори Лоуренс Ченди.

Ўтган йили март ойида ЖССТнинг Европа минтақавий бюроси “Мактаб ёшидаги болаларнинг соғлиғига оид хулқ-атвори” номли тадқиқотни эълон қилган эди. Унда 44 мамлакат ва худуддаги ўсмирлар ўртасида кузатиладиган зўравонлик ва буллинг (таъйик) турлари таҳлил қилинган.

2018 йилдан бундан олдинги буллинг билан боғлиқ умумий тенденциялар барқарор қолган бўлса-да, кибербуллинг ошган. Бу ҳолат, ўз навбатида, ўсмирлар ўртасида рақамли коммуникациянинг ривожланиши билан боғлиқ бўлиб, уларнинг ҳаётига жиддий салбий таъсир ўтказиши мумкин.

Тадқиқот натижалари қуйидагича:

- буллинг қилиш: мактабдаги ўсмирларнинг ўртача 6 фоизи тенгдошларига буллинг қилган, бу ҳолат қизларга қараганда (5 фоиз) ўғил болалар ўртасида (8 фоиз) кўпайган;
- буллингга учраш: мактабдаги ўсмирларнинг тахминан 11 фоизи буллингга учраган, бу ҳолат ўғил болалар ва қизлар ўртасида деярли бир хил;
- кибербуллинг қилиш: мактабдаги ўсмирларнинг ўртача 12 фоизи (ҳар саккиз нафардан бир

нафари) бошқаларга кибербуллинг қилган. Кибербуллингнинг ўғил болалар (14 фоиз) қизларга қараганда (9 фоиз) кўпроқ содир этилади. Бу кўрсаткич 2018 йилга нисбатан: ўғил болалар ўртасида 11 фоиздан 14 фоизга, қизлар ўртасида эса 7 фоиздан 9 фоизга ўсган;

- кибербуллингга учраш: мактабдаги ўсмирларнинг тахминан 15 фоизи (ҳар олти нафардан бир нафари) кибербуллинг қурбони бўлган. Бу кўрсаткич 2018 йилга нисбатан: ўғил болалар ўртасида 12 фоиздан 15 фоизга, қизлар ўртасида эса 13 фоиздан 16 фоизга ўсган;
- дўппослаш: мактабдаги ҳар ўнчинчи ўсмир муштлашган, бу ҳолат ўғил болалар ўртасида (14 фоиз) қизларга (6 фоиз) қараганда анча кўпроқ учрайди.

Умуман олганда, кибербуллинг – ортиб бораётган муаммага айланиб бормоқда. Мутахассисларнинг фикрича, бу рақамлар ўсмирларнинг медиасаводхонлиги ва хавфсизлигини ошириш учун ўқувчилар, ўқитувчилар, ота-оналар ўртасида махсус тадбирларни ташкил қилиш, бу борада амалдаги қонунчиликни такомиллаштириш зарурлигини юзага чиқармоқда.

Рақамли дунё ўқиш ва мулоқот учун бебаҳо имкониятларни тақдим этади, бироқ у кибербуллинг каби муаммоларни ҳам кучайтиради. Бу ўсмирларнинг руҳий ва ҳиссий саломатлигини ҳимоя қилиш бўйича кенг қамровли стратегиялар ишлаб чиқишни тақозо этади.

Ҳисоб-китобларга кўра, бугунги ёшлар Интернетда кунига камида 6 соат вақт ўтказишади. Шунинг

учун қўрқитиш ва зўравонлик даражасидаги ҳар қандай ўзгариш минглаб ўсмирларнинг саломатлиги ва ҳаётига жиддий таъсир кўрсатиши мумкин. Бу фақат соғлиқни сақлаш масаласи эмас, балки инсон ҳуқуқлари муаммоси ҳамдир. Демак, болаларни Интернет ва ҳаётда ҳимоя қилиш учун қатъий чоралар керак.

ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАСИ ҚАНДАЙ?

БМТ ҳисоботида келтирилишича, дунёнинг атиги 21 мамлакатда болаларни интернетдаги таҳибликлардан ҳимоя қилишни қонунлар мавжуд. Кўплаб ривожланган давлатларда, жумладан, АҚШнинг қатор штатларида, Австралияда воғла етмаганларнинг Интернетдан фойдаланишини чеклаш, ота-она назоратини кучайтириш масалалари қонун билан мустаҳкамланмоқда.

Европада болаларни Интернетдаги зарарли контентдан ҳимоя қилиш бўйича саъй-ҳаракатлар кучайтирилмоқда. Кўплаб мамлакатлар хукуматлари ижтимоий тармоқлардан фойдаланиш учун ёш тоифасини кучайтиришга рухсат бермоқда. Европа Комиссияси ўтказган тадқиқот шунини кўрсатдики, ёшларнинг 57 фоизи экран қаршида ҳаддан ташқари кўп вақт ўтказиш ва ижтимоий тармоқлар “босими” билан боғлиқ ташвиш ёки депрессияни бошдан кечиришади.

Қозғистонда 2023 йили “Онлайн платформалар ва онлайн реклама тўғрисида”ги қонун қабул қилинди. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг мақсади блогерлар ва онлайн-мақон фаолиятини тартибга солиш, Интернет фибрибгарлиги, кибербуллинг ва ноқонуний рекламага қарши курашишдир.

БЕФАРҚЛИККА ЙЎЛ ЙЎҚ!

Кўпчилигининг хабари бўлса керак, яқинда “Онлайн-платформа ва веб-сайтлар фойдаланувчиларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида”ги қонун лойиҳаси жамоатчилик муҳокамасига қўйилди. Бу билан ушбу соҳада қатор янгиланишлар назарда тутилмоқда. Хусусан, қонун лойиҳасининг мақсади Ўзбекистон Республикаси ҳудудида фаолият кўрсатувчи онлайн-платформа ва веб-сайтлар фойдаланувчиларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш соҳасидаги ижтимоий муносабатларни тартибга солишдан иборат.

Қонун лойиҳасига биноан онлайн-платформа ва веб-сайтлар фойдаланувчиларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш соҳасида ваколатли давлат органи белгиланиб, ушбу орган томонидан ахборотни ноқонуний контент сифатида белгилаш, онлайн-платформа ва веб-сайтлар мониторинги, ноқонуний контентни ўчириш, унинг жойлаштирилиши ва тарқатилишини тўхтатиш чоралари назарда тутилган. Бу орқали ёш тоифасини қайд

этиш, аудиторияга мос контентни тарқатиш ва тарғиб қилиш, болаларни турли ёт гоя ва мафқуралардан муҳофаза қилиш асослари қайд этилган.

Унда қандай ахборотни ноқонуний контент деб баҳолаш учун асослар санаб ўтилган. Жумладан, фуқароларни, шу жумладан, воғла етмаганларни, уларнинг ҳаёти ва (ёки) соғлиғига ёки бошқа шахсларнинг ҳаёти ва (ёки) соғлиғига таҳдид соладиган қонунга хилоф ҳаракатларни содир этишга ундашга ёки бошқача тарзда жалб қилишга қаратилган маълумотлар ноқонуний контент сифатида белгиланиши кўзда тутилган.

Шу билан бирга, онлайн-платформа ва веб-сайтлар фойдаланувчиларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш соҳасини давлат томонидан тартибга солиш орқали ҳукумат ва ваколатли орган томонидан амалга оширилиши лозим бўлган функция ва вазифалар аниқ белгиланган бўлиб, бунда ваколатли орган ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар билан ҳамкорликда ноқонуний контентни аниқлаш, тарқатувчиларга кўрсатма юбориш, ривожланган давлатларда, ҳуқуқ-тартибот ёки суд органларига тақдим этиш орқали воғла етмаган ёшларни турли таъйиб ва бузғунчи материаллардан ҳимоялашни таъминлайди.

Қонун лойиҳасида онлайн-платформаларнинг функция ва мажбуриятлари ҳам кўрсатилган бўлиб, унда “болаларни уларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш бўйича чоралар қўриш” таъкидланган.

Шунингдек, ушбу чораларни қўришда контентни модерация қилиш орқали онлайн-платформада болаларни уларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилишни таъминлайдиган тизимларни ишлаб чиқиши шартлиги белгиланган.

Алоҳида белгиланган “Ёлгон ахборотни ўчириш” моддаси орқали ўсиб келаётган авлоднинг ёлгон маълумотлардан ҳимоя қилиш, уларни асоссиз хабарлар тўзғонга илсинмаслик чоралари алоҳида кўзда тутилган.

ХУЛОСА

Юқорида халқаро ташкилотларнинг хавотири, хорижий давлатлар таърибасини бежиз келтирмадик. Ҳатто айрим ривожланган давлатлар ҳам бугун фарзанд тарбияси, миллат келажаги билан боғлиқ масалада боши берк кўчага кириб қолган.

Масалан, Буюк Британиянинг “Internet Matters” нотижорат ташкилоти ўтказган сўровномага кўра, Европа Иттифоқи мамлакатларидаги ота-оналарнинг 78 фоизи фарзандлари Интернетда номақбул ёки зарарли ахборот, маълумот таъсирига тушиб қолган деб ҳисоблайди ва 68 фоизи ижтимоий тармоқларда ёшни текширишнинг қатъий чораларини кўплаб-қувватлайди. Агар бизда ҳам шундай мазмундаги сўровнома ўтказилса, фоизлар бундан-да кўп бўлса бўладик, кам бўлмайди...

Демак, бу масала хоҳиш-истакка эмас, балки заруратга айланган. Ҳаммаси Интернет ёрдамида боғчада мультфильм кўришдан, мактабда таълим олишдан бошланади. Кейин биз хоҳламаган, биз истаманган “тармоқ”қа, “хаёт” ўтиб кетиши мумкин. Ҳамма нарсада имконият бўлгани каби қандайдир маънода тартибга солиш механизми ҳам бўлиши керак.

Умуман олганда, қонун лойиҳасининг қабул қилиниши Интернетда болалар ҳимояси таъминлашига хизмат қилса-да, ундаги нормаларнинг ҳаётга татбиқ этилиши кенг жамоатчилик, керак бўлса, бутун халқимизнинг қатъий муносабатига боғлиқ.

Маъмуржон ПАРШЕВ,

Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги бўлим бошлиғи.

✓ УЮШМА ФАОЛИЯТИДАН

МЕДИАСАВОДХОНЛИК ВА АХБОРОТ МАДАНИЯТИ

Ўзбекистон журналистика ва оммавий коммуникациялар университетидан “ЮНЕСКО ва ихтисослашган медиа” кафедраси, Замонавий журналистикани ривожлантириш маркази ва “IAMCR – International Association for Media and Communication Research” халқаро ташкилоти ҳамкорлигида “Рақамли дунёда медиасаводхонлик ва ахборот маданияти – барқарор ривожланишнинг муҳим омили” мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция бўлиб ўтди.



Конференцияда Ўзбекистон журналистика ва оммавий коммуникациялар университети проректори Нозимхон Муратова, Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси раиси в.б. Холмурод Салимов, Замонавий журналистикани ривожлантириш маркази мутахассиси Дарья Османова, шунингдек, хорижий ва маҳаллий экспертлар, олимлар, журналистлар, тадқиқотчилар, соҳа мутахассислари ўз маърузалари билан иштирок этиб, журналистикада трансформация масалалари, сунъий интеллект даврида кекса авлоднинг медиа саводхонлиги, сунъий интеллект технологияларининг контент яратиш, уни таҳлил қилиш ва тўғри тарқатишнинг аҳамияти ҳақида атрафлиқча фикр алмашдилар.

— Бугун миллий медиамайдонда ахборот оқими катта. ОАВ ўртасида рақобат кучайгандан-кучайган. Ижтимоий тармоқ фойдаланувчилари фаоллашиб бормоқда. Аини рақобат муҳитида давлат ва нодавлат интернет нашрлари, телерадио-

каналлар, газета ва журналлар ўз ўрнини мустаҳкамлашга интиломоқда. Бу – табиий жараён. Шундай шароитда медиасаводхонлик, ахборотни қабул қилиш, таҳлил қилиш ва ундан тўғри фойдаланиш маданияти муҳим аҳамиятга эга, — деди Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси раиси в.б. Холмурод Салимов.

Мулоҳаза-мушоҳада, таҳлилий фикрларга бой бўлган конференцияда медиасаводхонлик ва ахборот маданиятини шакллантириш ва ривожлантириш нафақат оммавий ахборот воситалари ходимлари, балки кенг жамоатчилик учун ҳам муҳим вазифалардан бири эканлигига эътибор қаратилди.

Бу каби анжуманлар ёш журналистлар, талабалар ва соҳа мутахассислари учун билим ва таъриба алмашиш, дунёқарашни кенгайтириш ҳамда ахборот хатарларига қарши самарали иммунитет шакллантиришда муҳим аҳамият касб этади.

Мамлакатимизда жисмоний тарбия ва спорт соҳасида амалга оширилаётган кенг кўламли ислохотларни Навоий вилояти мисолида ҳам яққол қўришимиз мумкин.

Навоий шаҳридаги “Ёшлар маркази”да ҳудудий спорт бошқармаси ҳамда Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг ҳудудий бўлими ҳамкорлигида “2025 йилнинг биринчи чораги давомида амалга оширилган ишлар ҳамда йил якунига қадар белгиланган вазифалар” юзасидан матбуот анжумани ўтказилди.

Унда оммавий ахборот воситалари ходимлари, жамоатчилик вакиллари ҳамда масъуллар иштирок этди.



МАТБУОТ АНЖУМАНИДА СПОРТ МАВЗУСИ

Мана, 2025 йилнинг биринчи чораги якунланиб, иккинчи чораги давом этмоқда. Баҳор ва ёз ойлари спорт мусобақаларини ўтказиш учун қўлай фасл ҳисобланади. Вилоят спорт бошқармаси раҳбарияти жорий йилнинг биринчи чораги якуни ва яқин даврга ўйланган режалар ҳақида журналистларга батафсил маълумот берди.

— Вилоятимизда 18 та спорт таълими муассасаси мавжуд, — деди вилоят спорт бошқармаси бошлиғи ўринбосари Зокир Абдиев. — 13 та умумий спорт мактаби, 4 та ихтисослаштирилган, 1 та Олимпия ҳамда Паралимпия спорт турларига ихтисослаштирилган тайёрлов марказлари фаолият кўрсатмоқда. Ушбу муассасаларда 781 нафар малакали мураб-

бий 45 турдаги спорт машғулотларини олиб бормоқда. 23 минг нафардан зиёд спортчи ёшлар спорт турлари билан мунтазам шуғулланмоқда. Имкониятларимиз етарли, аммо ҳали уларни тўлиқ ишга солганимиз йўқ. Маҳаллий ва республика, қолаверса, халқаро доирадаги мусобақаларда юртимиз шаънини ҳимоя қиладиган ёш чемпионларни кўпайтиришимиз керак.

Матбуот анжуманида спортни омалаштириш, инфратузилмани яхшилаш ҳамда спортчиларни халқаро мусобақаларга тайёрлаш, олимпия ва паралимпия ҳаракатини янада ривожлантириш, селекция ва спорт таълимини такомиллаштириш билан боғлиқ тақлиф-мулоҳазалар билдирилди. Буларни ижрога йўналтириш керак.

Тадбир сўнида оммавий ахборот воситалари вакиллари қизиқтирган саволларга ташкилот мутасаддилари томонидан атрафлиқча жавоб берилди.

Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси
Ахборот хизмати.

✓ ФИКР

ҲАММА ЎҚИГАНДА ЭДИ...

Анчадан бери “Hurriyat” газетасининг муҳлисиман. Газетанинг ҳар бир сониди қалбимда илҳом уйғотадиган сатрлар, ақлни чарчловчи янги фикрлар ва жамиятимизнинг оғриқли масалаларига оид таҳлиллар бор. Ҳа, бу нашр шунчаки ахборот воситаси эмас, у миллий маънавиятимиз кўзгусидир.

“Hurriyat”ни, аввало, ташкил қилганлар — қаламни найза, сўзни аскар билган зиёлилардир. У орқали минглаб инсонлар ўз фикрига, юртига ва келажагига нисбатан янада масъулиятлироқ қарашни ўрганмоқда.

Инсон эркинлиги — бу нафақат сийёсий тушунча, балки барқарорлик касб этажак ҳаётини эҳтиёж. “Hurriyat” айнан шу руҳий эркинликни баланд туттади. У нафақат одамлар дунёқарашини, инсон маънавиятини ҳам муттасил юксалтиришни исбатлайди, ёнади, баҳсга чорлайди.

Газета саҳифаларидаги ҳар бир мақола — бу илм ва жасоратли туйғуларнинг уйғунлиги, миллий гоянинг нурли тарғиботчиси дегим келади. Шу бос, нафақат ахборот манбаи, балки илғор маърифат манбаи сифатида ҳам қалбимда алоҳида ўрин туттади. Уни ўқиб борадиган қатлам янада кенгайганда эди... Бу — менинг ҳам орзуим.

Илҳом ШЕР,
Бехобод шахри

1-6. Бу қарорнинг иж-
росини таъмин-
лашга ҳар биримиз
виждон амри билан
ёндашмоғимиз шарт.

“Пул топиб ақл топмаганлар-а!” —
дер эдилар раҳматли момом пулни
нотўғри ишлатсак. “Меҳнатларингни
бундай исроф қилманглар, пулни топиб,
бесамар йўқотаверсаларинг, йўқотавер-
саларинг, бориб-бориб ақлни йўқотасиз-
лар”, — дея қўшиб қўяр эдилар.

Ҳа, момом айтгандек бўлди: пулни
бемақсад ишлатавериб, ишлатавериб,
натижада ақлни ҳам йўқотиб қўйдик.
“Акамнинг тўйига қўшан қилмадинг”,
“Сен тўй қилганингда мен фалон сўм пул
берувдим, ўша пулни қайтариб қўй”, “Эр-
какмисан, пулни топиб, кейин тўй, деб
оғиз оч”, “Аҳволинг шу экан, тўй бошлаб
нима қиласан?”, “Адо-гадолигидан ўг-
лини уйлантиролмай юрибди”, “Бу оила-
нинг қизларига яхши сеп қила олмайди,
деб эшигидан совчилар келмайди”, “Бой
оиладан совчи келди, деб ҳаётга тайёр
бўлмаган қизни узатиб юборди”, “Фа-
лончи бойнинг иккинчи хотини экан”,
“Қизини пулдорга узатибди” каби ва яна
шунга ўхшаш ҳоказо-ҳоказо гаплар қу-
логимизга тез-тез чалинаётгани ҳам
пулни бемақсад ишлатишдан келиб чиқ-
қан салбий одатлар оқибатидир.

Юқоридаги гаплар ақли жойида
одамлар ишлатадиган гаплар эмас. Бў-
зигача қарзга ботиш, тўй қиламан деб,
қариндош-уруғдан беғоналашиш, қиз
узатаётган қўлларга “Нима қўшиб бера-
сан?” — дея қараш, пул сочини, манман-
лик, мактанчоқликлар ақлни йўқотиш
эмасми?

Минг-минглаб хонадонлар бирорта
нашрга обуна бўлмайдилар, янги ада-
биётларни ўқимайдилар. Хўдудларга
борсанг, “Саодат” журнали хали ҳам чи-
қяптими?”, “Шарк юлдузи” журналичи,
чиқяптими?” — деб улмай савол бера-
дилар.

Биз республика “Маърифат” тарғи-
ботчилари сифатида “Обод маҳалла”,
“Обод қишлоқ” дастурлари муносабати
билан уйма-уй қирганимизда, 50-60
фоиз ўзбек хонадонларида китоб жа-
вони ҳам, китоблар тўплами ҳам йўқ.

Бир-биридан кўркам уйлар, ҳовли-
ларда газеталар, журналлар умуман
йўқ. Республикамизда нашр этилаёт-
ган газета-журналларнинг ҳатто номини
билмайдиган мактаб директорлари-ю,
маҳалла раислари бор, десам ишона-
сизми?

Ишонасиз, чунки сиз ҳам учратгансиз
уларни. Улар ўзимизникилар.

Ақл қандай йўқлаётганини ҳамма-
миз биламиз. Энди ақлни йиғиб олиш
вақти келди, дейлик ўзимизникиларга.

Энди совчи бўлиб бораётган хонадо-
нимизда китоб жавони борми ёки йўқли-
гига эътибор берайлик.

Энди бўлажак қувёга отасининг дав-
латига қараб эмас, дунёқараш, ўқишчи
уқувига қараб баҳо берайлик. Насл-на-
сабиди зиёли, хунарли, иймон-эъти-
қдли инсонлар борлигига қараб ришта
боғлайлик.

Олий маълумот олмаган, мустақил
дунёқараш шаклланмаган, ҳали бирор
касб-корни йўғи йигитни, ҳаёт қийинчилик-
ларини татиб кўрмаган, пул қаердан ке-
либ, қаерга кетаётганини тушунишга
ҳали анча бор эрка, тантиқ бир қизга

МУЛОҲАЗА

ТРОЛЛАР

Биз ахборот асрида яшаямиз. Мавхумлик-
лар, улуғ ғоялар, адолат ва эркинлик сингари
тушунчалар энди қоғозда эмас — экранларда,
лайклар ва комментарийлар сонига баҳоланаёт-
ган бир даврдамиз. Интернет — ҳақиқат ва ёлгон
бир-бирига жуда яқин турган майдонга айланди.
У ерда сизни ким мақтаяпти, ким ҳақорат қи-
лаяпти — аниқ айтиб бўлмайди. Чунки кўпинча
уларнинг ортида реал одам эмас, сохта номлар,
турли чиркин мақсадлар туради.

Бугунги кунда ижтимоий тармоқларда сохта аккаунт-
лар, троллар ва “бот фабрикалари” фаолияти тобора
фаоллашиб бормоқда. Улар маълум бир шахс, ташки-
лот ёки ғоя манфаати йўлида уйланган ва режалаш-
тирилган муҳокамаларни яратди. Баъзан сиз ўқиган
изоҳлар нафақат ҳақиқатни бурмалайди, балки сизнинг
ҳис-туйғуларингиз, фикрлаш тарзингизни ҳам ўзгарти-
ришга ҳаракат қилади.

Масалан, бир ижтимоий муаммо муҳокама қилин-
моқда. Бошланғичда ҳақиқий, самимий фикрлар, шуб-
ҳасиз, бор. Лекин ортидан дарров бир неча аккаунтлар
битта ғояни қайта-қайта такрорлай бошлайди: “Ҳам-
маси яхши”, “Ҳеч кимни айбламаслик керак”, “Ҳукумат
нима қилса, тўғри”, ёки аксинча, “Бу ерда жиноят бор,
жазо бериш керак”. Ва сиз кўра бошлайсиз: гўё омма
шундай ўйлаяпти, гўё бу ҳақиқат.

Лекин сиз шунчаки манзарани эмас, сценарийни ку-
затаётган бўлишингиз ҳам мумкин.

Яқинда “Kun.uz” сайтида яхши бир суҳбат эълон қи-
линди. Мавзу айнан сиз ва биз бугун муҳокама қилаёт-
ган масаллада. Эътиборли жиҳати: спикер сифатида
ҳам давлат амалдори, ҳам нодавлат жамоатчилик ва-
кили таклиф этилган. Келинг, уларнинг айрим фикрла-
рини келтириб ўтаемиз:

Шерзодхон ҚУДРАТҲУҲА, ЎзЖОКУ ректори:

— Постлар остидаги 2-3 минг фикрлар бутун Ўзбе-
кистон аҳолиси қарашини ифодаламайди.

— Дунёда мустақил журналистика йўқ, микрофон қў-
тарган кимки бор, манфаати учун чиқади.

— Одамлар кўпинча материал ёки постларни му-
каммал тарзда кўрмайди, лекин изоҳ ёзади.

— Мен ректор бўлиб туриб, ОАВ ҳимоя-
чиси бўлсам ҳам, тухмат қилган бошловчи-ю

КИМГА ХИЗМАТ ҚИЛАДИ?



шарҳловчиларни жазолаш тарафдориман.

Абдурахмон ТАШАНОВ, Инсон ҳуқуқлари фаоли,
“Эзгулик” жамияти раиси:

— Ерга сув қуйсангиз, биринчи беғона ўтлар ўсиб
чиққанидек, сўз эркинлиги даврида радикаллар, шал-
лақилар кўпайиши бу табиий ҳол.

— Ўзбекистонда марказлашган тролл ғуруҳлари иш-
лайди. Мақсад аниқ, улар фаолларга осилиб, ўзига ёқ-
маганларни ёмонотлик қилади.

— Давлат органлари, амалдорлар, сиёсатчилар ва
халқ ўртасида тизимли коммуникацион муаммолар бор.

Яна мавзуга қайтсак. Хўш, троллар кимга хизмат қи-
лади?

Аслини олганда, троллар ўз фикри учун ёнаётган
оддий фуқаро эмас. У қўп ҳолларда пул ёки топшириқ
учун ҳаракат қилувчи виртуал икромидир. Унинг вази-
фаси — муҳокаamani асл мавзудан буриш, оқни қора,
қорани оқ қурсатиш. Улар жамиятда ишонсизлик, па-
рокандалик ва кайфиятсизлик уруғини сочади. Ҳақиқий
танқидчиларни “соткин”, “хориж агентлари” деб аташ —
улар учун оддий маш.

Интернетдаги ҳар бир фикр — ҳақиқат эмас. Сўз эр-
кинлиги деган нибой остида манфаат гапиряпти. Трол-
лар ва ботлар сизнинг онгингиз билан ўйнашмоқда. Ва
энг ачинарлиси — уларнинг гапига ишониш орқали биз
ўзимиз ҳам сохта муҳитни қувватлаб қўяёмиз.

Биз мавзу юзасидан бир нечта мутахассисларнинг
фикрларини, мулоҳазаларин билан ҳам қизиқдик:

**Медиа таҳлилчи Нодира Отажонованинг фик-
рича,** “Ижтимоий тармоқлардаги троллар фақат шов-
шув учун эмас, балки жамиятнинг ифлос ахборот билан
тўлдириш, одамларнинг реал воқеаларга бўлган эъти-
борини чапгитиш учун ҳам қўлланилади. Сизнинг фик-
рингизга таъсир қилаётган “оддий фойдаланувчи” ор-
тида PR агентлик ёки сиёсий марказ яширин ҳолда ту-
риши мумкин”.

Психолог Дониёр Мусурманов эса шундай деди:
“Сохта комментлар инсоннинг эмоционал ҳолатига
таъсир кўрсатади. Қайта-қайта бир хил мазмундаги

пига тахлананди?

Қадимда узокдан тўйга келганлар
тўй бўлган хонадонда бир неча кунлаб
қолиб кетишган ва мана шу кўрпа-тў-
шакдан фойдаланишган. У замонларда
йўллар олислиғи, транспорт муаммоси
одамларнинг бир-бириникида қолиб ке-
тишига сабаб бўлган. Ҳозирда ҳамма-
нинг оёғи тағида транспорти бор. Айтил-
ган вақтда тўйдан чиқиб уйига етиб олиш
имкони бисёр. Ҳатто ака-ука, опа-син-
гиллар ҳам биров-бировиникида етиб
қолишга вақт йўқ. Шундай экан, сон-
саноксиз кўрпа-тўшак, йиллаб жой эгал-
лаб турадиган чинни ва биллур идиш-
лар не учун керак? Сарподаги оптикча
кйимм-кечаклар, бир йил ўтмай урфдан
чиқиб кетадиган пойабзаллар учун ҳам
ҳаражатларни ақл билан ишлатадиган
вақт келди. Қўдаларга сотиб олинади-
ган тўнлар ўша кун илқага ташланади,
холос. У зарбоп тўнлар, майда қовуқ чо-
понларни кийиб кўчага чиқиб бўлмас! Фалон
пулга олинадиган тўнлар йиллар давомида
жой эгаллаб тураверади, ту-
раверади. У тўйдан бу тўйга, у юбилей-
дан бу юбилейга ўтаверади, ўтаверади.
Мана бизнинг аҳолиимиз.

Иқтисоди ривожланган мамлакат-
ларда ота-она томонидан фарзанднинг
бошланғич таълимига, олий таълимига
сарф этилаётган маблағни биз тасав-
вур ҳам қилолмаймиз. Уйини сотиб, қи-
зини яхши мактабда ўқитган ва йиллар
давомида рикша деган аравада яшаган
хандони ақли зайфга чиқаришимиз мум-
кин. Бир истеъодли боласи олий таъ-
лим олиши, турли лабораторияларда
тажриба ўтказиши, қўшимча ўқув дас-
турлари сотиб олиши учун оилда 5
киши меҳнат қилиб, қобилиятини юзага
чиқаришига хисса қўшган япон оиласини
тушунишимизга ҳали анча бор.

Ибратхона бўлган театрга бориши
учун боламизга 50 минг сўм бермаймиз,
йил давомида уйимизга кириб келади-

ган хазина — газета ва журналларнинг
бир йиллик обунасига кетадиган пулни
янги очилган кафе ёки ресторанга бо-
риб бир кунда сарф қиламиз-у, икти-
моий тармоққа жойлаб, “мана мен шун-
доқ жойда, шундоқ овқат еяман”, дея
кўз-кўзлаймиз. Пулингиз кўплигини на-
моийш этмоқчисиз-да, шундайми? Ке-
чирасиз, боласининг ўқиш контракт пу-
лини тополмаётган ака, даволанишига
мблағ излаётган сингил, гўдак болала-
рини витаминли озиқ-овқат билан таъ-
минлай олмаётган қариндош, коммунал
тўловларни тўлашга қийналаётган кў-
ни-қўшини сизда ҳам бордир. Йўқ бўлса,
атрофга қаранг, сиз ҳам биздек маош-
дан-маошга етишни ўйлайдиган, пенсия
пулининг бир қисмини дори-дармонга
тежаб ишлатадиган нуронийлари бор
жамиятда яшаясиз.

Юртимизда ҳалол меҳнат билан пул
топиб, уни мақсадли ишлатаятган ои-
лалар йилдан-йилга кўпайиб бормоқда.
Улар еяётган овқати, уйи, ётқонхонаси,
ошхонаси билан мактанаётганларни ас-
ло-асло тушунмайди.

Улар фарзандлари билан янги-янги
лойиҳалар устида ишлайди, набира-
лари билан шахмат ўйнайди, спорт му-
собақаларига боради, қизлари билан
тун кечалар уйқудан кечиб, илмий иш-
лар ёзади. Улар оилавий тадбиркор-
ликни йўлга қўйиш учун машаққатлар
кечишдан қўрқмайди. Улар учта ишчи
ўрнини уч юзтага, уч юзтани уч минггага
этказишни ўйлайди. Улар қибру ҳаво-
дан йироқ, манманлардан ҳам узокроқ
юради.

Зеро, ортга қайтмас ислохотларнинг,
яшил тараққиёт даврининг талаби ҳам
ш. Ҳар бир қадамимизни ақл билан
ташшла, ҳар бир сўмиимизни ақл билан
сарфлашдир.

Зулфия МҲМИНОВА,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган
маданият ходими.

ХОРИЖ

АҚШ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ БАЁНОТИ

**АҚШ президенти Дональд Трамп куни кеча Россия президенти Владимир Путин билан телефон орқали суҳбатидан сўнг баёнотла-
рини эълон қилди:**

• Ўйлашимча, тез орада ни-
мадир содир бўлади. Бу урушга
катта эго эгалари аралашган.
Агар ҳеч нарсасиз бермаса, биз
орта чекинамиз.

• Украина масаласида жид-
дий силжиш кузатилмаса, АҚШ
мувофиқлаштирувчи ролини
Европага топиради.

• Украинадаги уруш Европанинг муаммоси эди, АҚШ бекор аралашди.

• Менимча, Путиннинг жонига теғди. Путин тўхташни истайди, деб ўй-
лайман.

• Миямада Россия-Украинага босим қилишдан тўхташнинг кўрсатувчи қи-
зил чизиқ бор. Аммо у қанақа қизил чизиқлигини айтмайман.

• Украинани қурол билан таъминлаш режамиз йўқ эмас, бироқ уруш тўх-
ташига ишонамиз.

• Тинчликка эришиш учун имконият бор, шу сабабли Россияга қарши
санкцияларни қучайтирмаймиз.

• Америка аскари Украинага бормади.

• Зеленский билан “мулоқот қилиш унча осон эмас”.

• АҚШ Украинага “хорижий давлат учун рекорд миқдордаги маблағ”ни
берди.

• Украинанинг низони бас қилиш ва тинчликка эришиш учун хатти-ҳара-
катлари етарличами, 2-4 ҳафтадан сўнг бир нима дейиш мумкин.



УЧУВЧИСИЗ САМОЛЁТ ПАРВОЗИ

**Хитой келаси ойнинг бошида 100 тагача кичик дрон-камикадзе-
ларни ташишга қодир бўлган “Jiutian SS-UAV” учувчисиз самолёти-
нинг илк парвозини амалга ошириши мумкин.**

Шунингдек, қурилма 8 та
ташқи осма блок билан жиҳоз-
ланган бўлиб, улар ёрдамида
1000 килограммгача бўлган
бошқариладиган авиабомба-
лар, шунингдек, “ҳаво-ҳаво” ва
“ҳаво-ер” ракеталари, кемага
қарши ракетаалар ва камикадзе-
дронларни ўрнатиш мумкин.

Хитой марказий телевиде-
ниеси берган маълумотга кўра,
учувчисиз самолётнинг юқорига кўтарилиши 15 минг км баландликкача
эриша олади. Қанотлари кенглиги 25 метр, парвоз масофаси 7 минг км ва
максимал учиш оғирлиги 16 тоннани ташкил қилади. Ҳавода 12 соат қолиш
имкониятига эга.

“Jiutian” учувчисиз учиш аппарати бортини йиғиш яқунланди. Ҳозирда қу-
рилмага тизимни ўрнатиш ва тест режимда ишлатиб қўриш ишлари олиб
борилмоқда. Биринчи парвоз жорий йилнинг июнь ойи охирига режалашти-
рилган”, — дейилган хабарда.



ЯНГИ ПАПА ИШГА КИРИШДИ

**Рим католик черкови янги раҳбари Папа Лео XIV ҳокимият рам-
лари – “балиқчи узуси” ва палли – кашта тикилган чочли жуи тас-
мани қабул қилиб олди. Улуғ қадимий маросим понтификат 267-
Папа фаолияти расман бошланганини билдиради.**

Папа ваъзи, “Осмон малика-
си”ни дуо қилиш билан яқунла-
надиган очилиш маросими Лео
XIV раислигида кечади. Май-
донда кўллаб диндорлар, шу-
нингдек, хорижий мамлакат-
лардан келган 150 дан зиёд
делегация аъзолари, қиролик
хонадонлари ва диний конфес-
сия вакиллари, насронийлар
дан ташқари мусулмонлар, яху-
дийлар, ҳиндулар ва бутчилар ҳам бор. Муқаддас тахт матбуот хизмати
маълумотиға кўра, тадбирда 150 мингга яқин одам тўпланган.

Лео XIV ўз ваъзиди диндошларини черковда бирлашишга чақириб, бу
тинч-тотув яшаш учун асос эканини таъкидлаган.



ҒАЗОГА ҲУЖУМ КУЧАЙДИ

**Сўнги 24 соат ичиди Ғазонинг турли ҳудудларига уюштирилган
ҳужум натижасида 30 нафар фаластинлик ҳалок бўлди, дея хабар
берган “Анадолу” агентлиги.**

Исроил ҳаво кучлари сектор
жанубидаги Хон Юнсуга, бе-
гуноҳ аҳоли жойлашган уй ва
чодирларга 14 марта ҳаводан
зарба берган. Жабалия қочкин-
лар қўналғаси ғарбий қисмида,
Ал-Фалужа бозори яқинидаги
аҳоли манзилида ҳам одамлар
қурбон бўлган. Ал-Ёрмуқ ҳуду-
дида ҳам ҳужум қилинган. Анк-
лав марказий қисмидаги Дайр
Ал-Бало ва Нусайрат қочқинлар лагерига йўлланган тўрт ҳаво ҳужуми оқи-
батиди саккиз киши, жумладан, уч бола ва бир аёл ҳаётдан кўз юмган.

Хон Юнус шимоли-шарқидида Ал-Қарара шаҳри ҳам ўққа тутилди. Бун-
дан ташқари Носир касалхонаси яқинидаги қўриқланадиган объектга зарба
берилди. Бу жойларда қурбонлар қайд этилмаган. Гувохлар хабар бери-
шича, артиллериядан Ғазо шимолидаги Байт Лоҳия шаҳри ҳам тўпга ту-
тилган.



ПОЙТАХТ МЭРИНИНГ ҒАЛАБАСИ

**Руминия Президенти сайловининг иккинчи босқичи натижаси 100
фоиз ҳисоблаб чиқилганда, Бухарест шаҳри мэри Никушор Дан Ға-
лаба қозонгани маълум бўлди. Бу ҳақда “РИА Новости” ёзган.**

Ушбу сиёсатчини сайловчи-
ларнинг 53,6 фоизи қўллаб-қув-
ватлаган. Асосий рақиб, 46,40
фоиз овоз тўплаган “Румин-
ларни бирлаштириш иттифоқи”
мухолифат партияси раҳбари
Жорж Симеон аллақачон мағ-
лубиятини тан олди ва рақи-
бини табриклаган.

Ғолиб ҳақида нима маъ-
лум? Никушор Дан Руминиянинг Европа Иттифоқи ва НАТО билан янада
фаол ҳамкорлик қилиши, шунингдек, Қўшма Штатлар билан стратегик ше-
рикликни мустаҳкамлаши тарафдори. У Шимолий Атлантика альянсининг
Россия Европага таҳдид солаётгани ҳақидаги расмий фикрига қўшилади.
Ғарбдаги ҳамкорлар билан бирга Украинани қўллаб-қувватлашда давом эт-
моқчи. Мамлакат мудофаа харажати ялли ички маҳсулотга нисбатан 2,5
фоиздан 3,5 фоизга кўтариш зарур, деб ҳисоблайди. Аввал эълон қилган
режаларига кўра, “гибрид таҳдид, жумладан, киберҳужум ва дезинформа-
цияга қарши курашиш учун тезкор кучлар яратиш”ни мақсад қилган.

Интернет маълумотлари асосида
Ислом ЭҒАМБЕРДИЕВ тайёрлади.

“Hurriyat” газетаси жамоаси таҳририят бўлими мудир Дилмурод
Қирғизбоевга опаси
Кенжаева САВРИХОН ҳожи онанинг
вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

ТҮРК ДУНЁСИ БИРДАМЛИГИ

ёхуд интеллектуал ва инновацион келажак сари қадамлар

1-6

XXI аср жамиятида таълим тизими нафақат билим берувчи, балки инсон капиталини шакллантирувчи стратегик омил сифатида эътироф этилмоқда. Бу ҳолат педагогик тадқиқотларнинг йўналиши, услуги ва вазифаларига янгича ёндашуви талаб этмоқда. Айниқса, Турк дунёсига мансуб давлатлар учун умумий тарихий-маданий асос, тил ва менталитет яқинлиги педагогик ҳамкорлик учун муҳим замин яратди.

Бугун педагогик парадигмаларнинг янгиланиши, педагогик тадқиқотларда методологик ёндашувлар, рақамли педагогика ва таълим трансформацияси, педагогик инновациялар ва Турк дунёси ҳамкорлиги масалалари ҳар қачонгидан ҳам долзарблик касб этмоқда. Анъанавий таълим моделидан конструктивистик, компетенциявий ва рақамли таълим тизимига ўтиш глобал миқёсда давом этмоқда.

Замонавий педагогик ёндашувларда кўнма ва қадриятларга йўналтирилган таълим, ҳаётий компетенцияларни шакллантириш, кўп фанли (интердисциплинар) ёндашув кун тартибининг етакчи масалалари сифатида юзага чиқмоқда. Қозоғистон, Ўзбекистон, Туркия, Озарбайжон ва Қирғизистон каби давлатларда миллий таълим тизимлари халқаро талабларга мослаштирилмоқда, рақамли дастур ва платформалар кенг жорий этилмоқда, замонавий педагогик тадқиқотлар психология, социология, антропология, технологиялар билан уйғунликда амалга оширилмоқда. Натижада бу таълим олувчи шахсини комплекс таҳлил қилиш, интеграллашган усуллар, видео-таҳлил ва кузатув методларини қўллаш каби имкониятларнинг таъминланишига эришилмоқда.

“COVID-19” пандемияси глобал миқёсда таълимни рақамлаштириш заруриятини кескин кучайтирди. Бугунги кунда сунъий интеллект асосида индивидуал ўқув дастурларини яратиш, интерфаол ўқитиш технологияларини кенг татбиқ қилиш, “Онлайн-мактаб”, “Халқаро фан беллашувлари”, “edumarket” каби лойиҳалар муҳим ўрин тутмоқда.

Турк дунёси мамлакатлари учун умумий тарихий-маданий мерос, бир-бирига яқин лингвистик, маданий, дидактик асос, модель уйғунликлари мавжудлиги ҳамкорликда амалга ошириш имконини беради.

Педагогик тадқиқотлар фақат назарий ғоялар эмас, балки Турк дунёси олимлари ўртасидаги тажриба алмашинуви ва халқаро ҳамкорлик билан уйғун ҳолда ривожланган экан, Турк дунёси давлатлари ўртасида педагогик соҳада тажриба алмашинувининг профессионал ривожланишини таъминловчи рақамли платформаларни яратиш, “Педагогик ҳамкорлик” Турк кенгаши доирасида узоқ мuddатли стратегик дастурни йўлга қўйиш масалалари ҳам муҳим ва бирламчи вазифалар сифатида қайд қилиниши зарур деб ҳисоблаймиз.

ФИЛОЛОГИЯ: ТАДҚИҚ ВА ТАЪЛИМ

Филология йўналиши туркий тиллар тадқиқоти, адабий мерос, таржима назарияси, терминология, лексикография ва тил сиёсатиغا оид долзарб муаммоларни қамраб олади. Айниқса, ўзбек тилини ривожлантириш концепциясига мос тарзда, замонавий лингвистик услублар, корпус лингвистика ва сунъий интеллект воситаларидан фойдаланиш масалалари алоҳида аҳамиятга эга.

Туркий давлатларнинг маданий, тарихий ва тил жиҳатидан умумий илдизга эга бўлиши филология фанининг бу маконда ўзига хос стратегик ва бирлаштирувчи ролини белгилайди. Сўнгги йилларда тил сиёсати, лексикография, таржима назарияси, адабий меросни тадқиқ этиш ва рақамли филология соҳаларида йирик тадқиқотлар олиб боришмоқда. Филология тадқиқи ва таълими масалалари ҳам халқаро ҳамкорликни мустаҳкамловчи асосий платформалардан биридир.

Туркий тиллар, лингвистик қариндошлик, терминологик уйғунлик, тарихий-лисоний бирлик масаласи ҳам алоҳида ёндашув. Туркий тиллар — қадимий илдизга эга бўлган, морфология ва лексик жиҳатдан ўзаро яқин тиллар тизимидир. Улар орасидаги аглинтивативлик хусусияти; сўз ясада қўшимчалар тизими; баъзавий лугавий бирикмалар ўхшашлиги; фонетик параллелизм каби умумийликлар замона-



вий тилшуносликда компаратив ва контрастив тадқиқотлар учун қулай замин яратди.

Туркий давлатлар ўртасида терминология ва лексикография, илмий ва техникавий терминларни ягона негизда стандартлаштириш муҳим вазифа ҳисобланади. Бу борада ҳам қўшма туркий тил корпуслари яратиш, илмий-техник атамаларни уйғунлаштириш, умумтуркий онлайн луғатлар ва таржима платформаларини ишлаб чиқиш олдимизда турган вазифалардан саналади.

Масалан, Ўзбекистон ва Туркия филологлари ҳамкорлигида “Ўзбекча-туркча” терминлар луғатлари, онлайн корпус лойиҳалари устида иш олиб боришмоқда. Корпус тилшунослиги бугунги кунда филологик тадқиқотларда асосий воситага айланмоқда. Йирик матнлар базасига таянган ҳолда сўзлар ишлатилиш частотаси; тил бирликларининг контекстда ишлатилиши; синонимлар, антонимлар, коллокацияларни таҳлил қилиш каби имкониятлардан самарали фойдаланиш мақсадга мувофиқ. Шунингдек, Турк дунёсидида умумий туркий тил корпусларини яратиш орқали лингвистик анализи янги босқичга олиб чиқиш мумкин.

Ахборот технологиялари воситалари ёрдамида автоматик таржима, матни анализ қилиш, нутқни таниш ва лингвометрик тадқиқотлар ҳам амалга оширилмоқда. Бу эса адабий матнларни тематик ва стилистик таҳлил қилишни автоматлаштириш, талабаларнинг ёзма нутқини баҳолашда сунъий интеллект ёндашувларидан фойдаланиш имконини беради.

Лингводидактик ҳамкорлик доирасида туркий давлатлар ўртасида ўзаро ўқитувчилар алмашинуви, ёзи мактаблар, методик семинарлар ташкил этилиши ҳам таълим интеграциясини мустаҳкамлашга хизмат қилмоқда. Хусусан, туркий тилларни ўқитиш бўйича қўшма дарсликлар яратиш; “Тил ва маданият” тамоийлига асосланган интеграцион дастурлар; магистратура ва докторантура бўйича қўшма дастурларни амалга ошириш муҳим аҳамиятга эга. Туркий халқларнинг адабий мероси — умумий маданиятнинг ажралмас қисми. Шоир ва ёзувчиларнинг асарларини замонавий илмий талқин қилиш, нашр этиш ва таржима қилиш мумтоз адабиёт намуналарининг критик нашрлари, туркий адабиётда типологик умумийликлар, туркий шоир ва ёзувчиларнинг адабий ғоғликлари ва ўзаро таъсири бўйича алоҳида тадқиқотлар таъминланиши зарур. Ҳозирда Алишер Навоий ва Юнус Эмро, Абай ва Заҳириддин Муҳаммад Бобур ижоди ўртасидаги умумийликлар замонавий адабиётшунослик тадқиқотларида чуқур ўрганилмоқда.

Филология — Турк дунёсини бирлаштирувчи кучли маданий-интеллектуал платформадир. Умумий лингвистик асосга эга бўлган туркий тиллар ўртасидаги интеграциялашган тадқиқотлар, қўшма терминологик ва лингводидактик лойиҳалар филологик ривожланишга кучли туртки беради. Рақамли воситалар ва сунъий интеллектни филологик таҳлилга жорий этиш орқалигина фан ва таълим замон билан ҳамнафас бўла олади.

Ўзбек, турк, қозоқ, қирғиз, озар тилларида дарсликлар, корпуслар, мультимедиа ресурслари яратиш — замонавий филология олдида турган муҳим вазифалардан биридир. Туркий тиллар орасида ўзаро терминологик уйғунлик, лексик-морфологик параллелликларни ўрганиш, уларни ягона илмий асосга келтириш долзарб бўлиб қолмоқда.

ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ ВА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

XXI асрнинг энг долзарб қаҳриқларидан бири — экологик инқироз ва рақамли ўзгаришлардир. Шу сабабли туркий давлатлар барқарор тараққиёт моделини яратишда яшил иқтисодиёт концепциясини илгари сурмоқда. Бу модель атроф-муҳитга зарар етказмаган ҳолда иқтисодий ўсишни таъминлашга қаратилган бўлиб, у рақамли технологиялар билан узвий боғлиқдир. Яшил технологиялар ва сунъий интеллект асосида ишлаб чиқариётган рақамли тизимлар экологик мувозанатни сақлашда асосий роль ўйнамоқда.

Яшил иқтисодиёт — бу кам углеродли, ресурсларни самарали бошқарувчи ва ижтимоий инклюзив иқтисодиётдир. Экологик тоза энергия манбаларидан фойдаланиш (қуёш, шамол, биомасса), ресурсларни тежаш ва такрорий ишлатиш, “нолсарф” концепциясини жорий қилиш, барқарор қишлоқ хўжалиги ва экологик санатини ривожлантириш унинг асосий тамойиллидир.

Турк дунёсидида яшил ўзгаришлар доирасида қўйидаги ташаббуслар амалга оширилмоқда: Ўзбекистонда “Яшил энергия” миллий стратегияси қабул қилиниб, қуёш ва шамол электр станциялари қурилиши бошланган. Туркияда 2030 йилгача 30 фоиз энергияни қайта тикланувчи манбалардан олиш мақсад қилинган. Қозоғистон ва Озарбайжонда “Яшил иқтисодиёт — 2050” дастури доирасида экологик транспорт тизимлари жорий қилинмоқда.

РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТНИНГ ҲАРАКАТЛАНТИРУВЧИ КУЧИ

Рақамли технологиялар — яшил иқтисодиётнинг самарали воситасидир. Улар орқали ресурслар (сув, электр, газ) сарфини онлайн мониторинг қилиш; сунъий интеллект асосида энергияни автоматик бошқариш тизимларини жорий этиш; агротехнологияларда “ақлли суғориш” ва дроплардан фойдаланиш; шахар инфратузилмасини “ақлли шахар” моделига ўтказиш мумкин.

Яшил иқтисодиётни ривожлантиришда таълим муҳим аҳамият касб этади. Экология ва рақамли технологияларни бирлаштирган интерфакультет курслари, “Яшил муҳандислик” бўйича магистратура дастурлари, виртуал лабораториялар бўйича ўқув дастурлари жорий этилмоқда.

Туркий давлатлар ўртасида экологик илмий тадқиқотлар бўйича халқаро грантлар, лойиҳа танловлари, қўшма лабораториялар ташкил этилиши жуда ҳам долзарб. Технологик тенгсизликни бартараф этиш, барча ҳудудларда рақамли инфратузилмани ривожлантириш ва экологик муаммоларни дипломатик кўн тартибга олиб чиқиш ва БМТ, ТУРКСОЙ каби халқаро ташкилотлар орқали ҳамкорлик қилиш муҳим.

Яшил иқтисодиёт ва рақамли технологиялар уйғунлиги орқали туркий давлатларнинг барқарор тараққиётга эришиш имкониятлари ошади. Яшил стартаплар ва технологик инновацияларни қўллаб-қувватлаш экологик хавфсизликни таъминлайди. Шунга монанд, илмий-тадқиқот институтлари ва олий таълим муассасалари ўртасида рақамли ҳамкорлик платформаларини яратиш, янги илмий лойиҳаларни йўлга қўйиш долзарбдир. Яшил дид-

ломатия ва рақамли адолат концепцияларини халқаро даражада илгари суриш — Турк дунёси обрўсини оширади. Хусусан, сув ресурсларини бошқариш, қишлоқ хўжалигида дроп технологиялари, “smart city” лойиҳалари — булар замонавий технологик тараққиёт ва экологик барқарорлик ўртасидаги мувозанатни ифодалайди.

ТУРКИЙ ДАВЛАТЛАР ТАРИХИ ВА МАДАНИЯТИ

Туркий халқлар — Марказий Осиёдан Яқин Шарқ, Кавказ ва Шарқий Европача бўлган улкан ҳудудларда яшовчи қадимий ва бой тарихий-маданий меросга эга элатлардир. Уларнинг муштарак тили, диний эътиқоди, маданий қадриятлари, урф-одатлари ва тарихий хотираси асрлар давомида халқлараро бирдамлик ва ҳамкорлигининг таянчи бўлиб хизмат қилган. Бугунги кунда туркий давлатлар ўртасидаги интеграцион жараёнлар тарихий илдизларга таяниб, янги босқичга кўтарилмоқда.

Маълумки, туркий халқларнинг илк давлатчилиги эраמידан аввалги даврларга бориб тақалади: Хунлар империяси (милoddан аввалги II-I асрлар): туркий сиёсий ва ҳарбий ташкилотчилигининг илк намунаси. Турк хоқонлиги (VI-VIII асрлар): биринчи бор “турк” номи сиёсий ва этник бирлик сифатида тарихда тилга олинади. Қорахонийлар, Салжуқийлар ва Хоразмшоҳлар каби йирик давлатлар туркий халқларнинг давлат бошқаруви, адабиёти ва маданиятининг юксалишига хизмат қилган.

VIII асрдан бошлаб ислом дини билан танишиш туркий халқлар маданиятида туб бурилиш ясади. Туркий-ислом маданияти шаклланиб, ал-Форобий, Беруний, ибн Сино, Ясавий, Навоий, Бобур каби алломалар томонидан илм-фан, адабиёт ва фалсафа ривожланди. Бу даврда араб ёзуви, исломий этика, тасавуф аъёналари туркий халқлар дунёқараши ва ҳаёт тарзига чуқур сингди.

Туркий халқларда оғзаки ижод (достон, қўшиқлар, мақоллар) асрлар давомида халқнинг тарихий хотирасини сақлаб қолди. Ёзма адабиётда эса умумтуркий қаҳрамонлар — Алп Эр Тунга, Тўмарис, ўтрорлик Форобий каби образлар пайдо бўлди. Туркий халқларнинг хаттотлик, наққошлик, гиламдўзлик каби аъёнавий санъат турлари бутун дунё маданий меросига кирди. Бухоро, Самарқанд, Истанбул, Боку, Қозон, Ашхобод, Бишкек каби шаҳарларда қад кўтарган маданий обидалар умумтурк тамадунининг дурдоналаридир.

Туркий халқлар умумий тарихий-маданий илдизларга эга бўлиб, бу улкан бойлик замонавий интеграция учун мустаҳкам асосдир. ТУРКСОЙ ва бошқа халқаро ташкилотлар доирасида маданият, таълим, санъат ва илм-фан йўналишларида фаол ҳамкорликни кучайтириш лозим.

Умумтуркий тарих ва адабий мерос асосида биргаликдаги ўқув дастурлари, халқаро танловлар, илмий лойиҳалар ишлаб чиқилиши муҳимдир. Ёшлар орасида умумтуркий ўзликни шакллантириш учун рақамли платформалар, подкастлар, веб-сериаллар, мобиль иловалар яратиш истиқболлидир. Туркий халқлар тарихий бирлиги, маданий мероси, ёзма ёдгорликлар, археологик изланишлар, этнологик жиҳатлар бу йўналиш доирасида илмий асосда очиб берилмоқда. Шу билан бирга, маданий дипломатия, тарихий қарашлар таҳлили ва умумтуркий қадриятларни мустаҳкамлаш масалалари муҳокама марказида туради. Янги архив манбалари асосида тарихий фактларни қайта талқин қилиш, маданий интеграцияни чуқурлаштириш йўлидаги илмий қадамлар Турк дунёси бирдамлигини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

ТЕХНОЛОГИЯ ВА ТАФАККУР АСРИ

Ахборот технологиялари, математик моделлаштириш, сунъий интеллект, рақамли тизимлар ва киберхавфсизлик каби соҳалар бугунги кунда нафақат иқтисодий, балки стратегик хавфсизлик масалаларида ҳам муҳим ўрин тутади. Симпозиумда бу йўналишлар бўйича замонавий илмий ишланмалар, патентлар, прототиплар, ҳамкорлик лойиҳалари муҳокама қилинди.

Рақамли трансформация, сунъий интеллект, автоматлаштириш, энергетика ва эко-



логик барқарорлик муҳандислик фанининг асосий йўналишларига айланмоқда. Туркий давлатлар бу соҳаларда ўзаро интеграция, илмий-тадқиқот алмашинуви, муҳандислик университетлари ўртасидаги ҳамкорлик орқали минтақавий тараққиётга катта ҳисса қўшмоқда.

Муҳандислик қадимда архитектура ва ҳарбий техника билан боғлиқ бўлса, ҳозирда у сунъий интеллект, нанотехнологиялар, биоинжиниринг ва робототехника каби мураккаб соҳаларни қамраб олмоқда. Жаҳон банки маълумотига қўра, 2023 йилга келиб техник олий маълумотга эга мутахассислар меҳнат бозорида энг талабчи кадрларга айланган. Масофавий таълим, виртуал лабораториялар ва симуляция асосидаги машғулотлар ёшлар орасида техник компетенцияларни оширмоқда.

Муҳандислик соҳасида мутахассислар етишмовчилиги — айрим минтақаларда кадрлар миграцияси юқорилиги, илмий грантлар, технологик тадқиқотларга ажратилаётган маблағлар миқдорининг беқарорлиги, турли давлатлар ўртасида стандартлар ва сертификатлаштириш тизимларида тафовутлар мавжудлиги каби муаммоларнинг ечимлари доирасида умумтурк муҳандислик ассоциациясини ташкил қилиш, умумий норматив ҳужжатлар базасини яратиш, технологик стартапларни қўллаб-қувватловчи умумий сармоя жамғармасини тузиш, муҳандислик олий билимгоҳлари ўртасида “Turk Tech Week” форматида илмий илмий танлов ва кўргазмалар ўтказиш лозим деб ҳисоблаш мумкин.

Туркий дунё муҳандислик ва технологик билимлар соҳасида ўзаро ҳамкорликни мустаҳкамлаш орқали глобал миқёсда рақобатбардош минтақага айланиши мумкин. Илмий алмашинув, таълимда интеграция, технопарклар фаолиятининг кенгайтирилиши орқали биз нафақат иқтисодий барқарорлик, балки интеллектуал уйғонишни ҳам таъминлашимиз мумкин.

Турк давлатлари орасида муҳандислик йўналишларида илмий-кластер асосидаги ҳамкорлик, қўшма технопарклар ташкил этиш истиқболлари айна дама долзарб вазифа сифатида илгари сурилмоқда.

Мазкур халқаро симпозиум нафақат илмий алмашинув, балки туркий тилли мамлакатлар ўртасида стратегик ҳамкорлигининг янги босқичини бошлаб беради. Ҳар бир йўналиш бугунги дунё тараққиётининг муҳим йўналишлари мос келиб, нафақат назарий, балки амалий ечимларни ҳам тақлиф қилмоқда. Яқин истиқболда бу симпозиум тавсиялари асосида қўшма илмий дастурлар, нашрлар ва лойиҳалар шаклланиши кутулади.

XXI аср — технология ва тафаккур асри. Янги асрнинг асосий талаби эса ижтимоий тафаккур билан технологик тараққиётни узвий уйғунлаштиришдир. Туркий давлатлар бу йўналишда барқарорлик, инновация, фан ва жамиятнинг интеграцияси орқали янги уйғониш сари ҳаракат қилмоқда.

Симпозиумнинг “Ижтимоий билимлар ва техник-муҳандислик турк дунёси” йўналиши инсон капиталини ривожлантириш, технологияларни ижтимоий ҳаётга татбиқ этиш, рақамли маданият ва экологик онли шакллантириш, муҳандислик тафаккурини ижтимоий эҳтиёжлар билан уйғунлаштириш каби стратегик вазифаларни назарда тутди.

Муҳандислик ва технологик билимлар ёрдамида қурилатган ақлли шаҳарлар, автоматлаштирилган тармоқ тизимлари, экологик муҳандислик воситалари ижтимоий соҳалар: таълим, соғлиқни сақлаш, бошқарув, транспорт ва ҳатто тил сиёсати ҳам бевоисита таъсир кўрсатмоқда. Бу ҳолат фанларро ёндашув ва ижтимоий-технологик интеграцияни давр заруратига айлантирмоқда.

Илмий-амалий конференция ва симпозиумлар Туркий давлатлар учун нафақат илмий мулоқот майдони, балки стратегик шериклик ва глобал ташаббусларнинг бошланиш нуқтасидир. Ташаббус ва муҳокама, албатта, яқин давр ичида умумтуркий ижтимоий-технологик форумнинг асосий концепциясига айланишига ишонамиз.

Ижтимоий тафаккур билан технологик тафаккур уйғунлиги муҳокама қилиниши — замон, давр талаби. Туркий халқларнинг илмий-сиёсий ва маданий тараққиётда муҳим бурилиш ясади деб умид қиламиз. Илмий тадқиқотлар, қўшма технопарклар, халқаро грантлар, рақамли таълим платформалари — буларнинг барчаси Турк дунёсининг глобал майдонда барқарор ва узвий тараққиёт йўлига кираётганини кўрсатади.

Нусратилла БАРАКАЕВ,
Ренессанс таълим университети ректори,
техника фаилари доктори,
профессор.



ИЗҲОР

ТУЙҒУЛАР ИСМИН ТОПАР ШОИР

Бугунги шеъриятимиз шинавандасига осон тугиб бўлмайди: ўзбек миллий назм санъати дунёсида кечаётган адабий-бадий эврилиш шу қадар шитоб билан бўй кўрсатмоқдаки!.. Мумтоз меросимиз сиймоларига, яқин ўн йилликларда шеъриятимиз осмониди порлаган бетакрор устозларга бўлган эъзоз-эҳтиромни паришон қилмаган ҳолда Абдували Қутбиддин, Ҳалима Аҳмад, Азиз Саид, Қутлибека, Зебо Мирзо, Фахриёр, Баҳром Рўзимухаммад, Жонтемир сингари бир қатор забардаст шоирлар шеъриятига ошuftалик қалбимиздаги шеърый учоқларни қабул қилгувчи учиш-кўниш майдонларини янгидан-янги бадийий дид ва савия аслаҳалари билан бойитишни тақозо этмоқда.

Чамаси тўрт-беш йил муқаддам Муҳаммад Сиддиқнинг “Пастлаб учган турналар” китобчасини ўқиганда шу хаёл кўнгилдан кечган эди. Оддий бир китобхон-шеърхон сифатида кечинмаларни қозоғга туширишга журъат топилгандек ҳам эди, буни қарангки, шоир дўстимизнинг яқинда чоп этилган “Мусофир дарахт” китоби (“SAHNOF” нашриёти) ҳеч иккиланмай мулоҳазаларни ўртоқлашишга ишончли далда берди.

Шоир дунёни, инсонни қандай идрок этмоқда? Ўзига хос янги бадийий дунё ярата олдимиз? Теша тегмаган ташбеҳу тимсоллар топдимиз? Адоқсиз хайратлар улашган поэзия даҳолари назар-нигоҳи илғаманган руҳият манзараларини кўз ўнгимизга келтирдими?... Шоирнинг бетакрорлиги қалб нозиклигидан бошланади, зеро, шеър нозик, шеърый мисра ундан нозик, шеър мисрасидан “жой” талашган сўз эса ҳаммадан ҳаммасидан нафис. Ушбу нафис нозиклик қаҳшони шеър ихлосманди қалбига кўчагина бу ёруғ оламнинг бор гўзаллиги, нафосати, сўлимлиги билан Сизнинг ихтиёрингиз-тасаруфингизга ўтади, гўзаллик бисотингиз бойлигига бойлик қўшади.

“Мусофир дарахт”ни варақлаганнинг ўзида шеърларнинг қисқалиги диққатни тортади. Аксари саккиз, олти, тўрт... бир мисрадан иборат шеър. Шеърни шундай ёзиш ҳам мумкин экан-да? Жаҳон насридаги “кичик роман”, “қатра ҳикоя”лар каби “ичкамлашиш” тенденциялари замонавий турмуш шиддатига ҳамоҳанглик маҳсули эканлиги кўпдан бўён айтилади. Бизнинг Муҳаммад Сиддиқ эса ихчам шеър “ғоя”сини илгари сурмоқда. Бежиз эмас. Китобга сўзбоши ёзган Устоз Иброҳим Ғафуров тўғри таскидлаганидек, “шеър бўлсин, наср бўлсин, унинг асосий душмани бекорчи беҳуда сўз”. Муҳаммад Сиддиқ бу “душман”ни яхши би-



лади, унинг измига тушмайди, унинг амрига бўйсунмайди. Чунки серсўзлик, шеърый эзмалик инсон сифатида ҳам, шоир сифатида ҳам унинг услубига ёт, бегона.

Бобомнинг энгига қараб билар эдик, Шамол қай тарафга эсаётганини.

Манфур урушнинг аянч манзараси бу! Сўзамол, сўзга чечан буюк носир “Уруш ва тинчлик”ни ёзиб ҳам ҳумордан тугал чиқмаганини биламиз, шундай эмасми?! Яна:

Чойимдаги нозик шамалар, Келишинга қилар шаъмалар.

Издироб тўла соғинчга чизилган ҳазил шарж, дегинг келади. Яна:

Ҳилол — юрагимнинг тилинган жойи.

Ошиқ инсон қалбидан то коинот қадар назоқат!.. Бу мисралар муаллифи гапни узоқдан бошлаш, “гапни айлантриш”, “ётиғи билан изоҳлаш”дан йироқ, “ялғ” этиб кўзни қамаштирувчи ташбеҳни топиш учун шеърхонни йигирма-ўттиз мисра ўқишга “мажбурлаш” ва унинг сабр-тоқатини синовдан ўтказишдан ҳам йироқ. Лекин бунинг муҳим шартли муқаррар: мухтасарлик тасвирда мислсиз

аниқликни, сиқикликни, ғоятда “мерган”-ликни тақозо этади. Ўхшатиб топилмаган ёхуд мўлжалдан жичча адашиш ҳар қандай ноёбу нодир ташбеҳнинг кучини пучга чиқаради-қўяди. Муҳаммад Сиддиқ эса бу борада ўта хушёр, сўнсўз муаллифи Муҳаммадали Ғафуров тўғри топганидек, шоир “қалб кўзи билан кўрганларини ёзади”.

Қалб кўзи ила топилган туйғуларнинг ўзбеконалигини айтмайсизми?! Талабчан синчиларимиз ҳарчанд жон койитишларига қарамай, шеъриятимиз яланғоч ватанпарварлик, жўн миллатпарварлик, ҳозиржавоб “жунбиш”лардан ҳалос бўлиши қийин кечмоқда. Ваҳоланки, асл шеър-шеърят лутфи имкониятлари шу қадар сўнсиз ва бепеёнки, санаб санаоига етиш душвор.

Ўйга қайтдим, Сездирмадим онамга мен, Онам боғда чумчуқларга дер эди: “Озроқ қолсин, талаб кетманг ҳаммасини, дайди болам келса, узиб ер эди”.

Ўзбек онанинг руҳий портрети — айнан. Яна:

Ҳолимни айтайми бир жумла билан? Тўпларга тутилган минорадекман!

Ташбеҳнинг, тимсолнинг даҳшати, тарихийлиги бутун фожияси билан ўқувчини ларзага солмоқда. Яна:

Шунча шўрлик ичра қулолган данак.

Ватан, маскан, банда тақдири мужассам шу биргина мисрада! Муҳаммад Сиддиқнинг гуманизми ҳам ўзига хос — баланд ва нафис, латиф ва беғубор. Лирик қаҳрамоннинг кечмишларига қаранг: “Узоқ хаёл суриб қолибман чоғи, Мусича бошимга келтирди хаслар”... “Истарандагиди исиниб олдим”... “Локация ташла кўнглингдан”... “Тунукали том тушига қизгалдоқлар кирармиш”... “Ернинг қулогига айтдим Сени яхши кўришим”...

Дам товуш чиқармай ичингизда ўқийсиз, бир зум нафас ростлагаң, шивирлаб ўқийсиз, дам сукутга толасиз, сўнғ товуш чиқариб, баралла тақрорлайсиз. Саноқли сўзлардан ташкил топган қисқа, лекин шоир топган теран тасвирлар, туйғуларнинг исмини номма-ном ёдда сақлашни истайсиз.

Хуршид ДЎСТМУҲАММАД

АЧЧИҚТОШ

ҲАЙКАЛТАРОШ НЕГА ХУНОБ?

Сирдарёликлар Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 9 июндаги “Ўзбекистон халқ шоири Тўра Сулаймон уй-музейини ташкил этиш тўғрисида”ги 321-сонли қарорини хурсандчилик билан қутиб олган эди. Сабаби нуртимизда яна бир гўзал маънавий қадамжо қад ростлашга тамал тоши қўйилиши қутилаётган эди-да! Ана шу тариқа халқ шоири умргузаронлик қилган Мирзаобод тумани Турғун Аҳмедов номидаги маҳалла фуқаролар йиғини Бахмал кўчаси 7-уй манзилида ишлар бошланиб кетди. Шоир уй-музеи биносини реконструкция қилиш, кўшимча бинолар қуриш ва атроф ҳудудларни ободонлаштириш, шоир ҳайкалининг постаментини барпо этиш тендерда ғолиб чиққан “Boyovutlik Islombek trans” масъулияти чекланган жамиятига ишониб топширилди.

Буюртмачи ташкилот вилоят “Ягона буюртмачи хизмати” давлат унитар корхонасининг директори Акбар Кушановнинг ёзма маълумотига кўра, объект 2024 йилнинг 27 ноябрь кунини фойдаланишга топширилган. Буюртмачи томонидан пудратчи ташкилот “Boyovutlik Islombek trans” масъулияти чекланган жамиятига 95 фоиз гулларга тўлиб кетди. Бироқ ҳайкални яратишга кетган маблагнинг қолдиқ пулини тўлашда пудратчи ташкилот “Boyovutlik Islombek trans” МЧЖ Садриддин Айнининг қаҳрамони Қори Ишқамбадан ҳам хасис бўлиб кетди. Ишим битди, эшагим лойдан ўтди қабилада қолдиқ пулни тўлашни аччиқ ичкадек қўзиб юбормоқда.

— Пудратчи ташкилот шартномада белгиланган 602 миллион қолдиқ маблагни беш ойдан бўён орқага суриб келяпти, — деди Азамат Хатамов. — Сўровларимизга ботибот: “Сабр қилин, кейинги ҳафта тўлаб берамиз”, деб қўйнимизни пуч ёнгоққа тўлдиргани-тўлдирган. Орадан ҳафталар ўтса-да, уларнинг эр-



таси тугамаяпти. Мен ҳайкални қолипга қўйишда анчагина ишчиларни ишлатганман; ҳақини беришим керак. Уларнинг олдида бебурд бўлиб қолдим. Олдимда битта йўл қолди — судга мурожаат қилиш. “Мазкур масаллада вилоятнинг масъул раҳбарларига мурожаат қилмадингизми?” — деган саволимизга ҳайкалтарош: “Бундай йўл туттишдан уялдим. Муаззам ҳайкал ҳукуматнинг қарори билан яратилган бўлса, қўйи ташкилотларнинг бўйсунмаслиги етти ухлаб тушимга ҳам кирмабди”, — дея жавоб берди.

Шу жойда ҳақли бир савол турлади: вилоят ҳокимлигининг Молия бошқармаси шоир уй-музеи билан боғлиқ харажатларнинг 95 фоизини ўтказиб берган бўлса, нега ҳайкалтарошнинг маблагини тўлаш қўзиб юборилляпти? Бу ишга шахсан дахлдор “Ягона буюртмачи хизмати” давлат унитар корхонаси нега томошабин бўлиб турибди? Саволлар кўп, жавоблар эса...

Биз масалага ойдинлик кири-тиш мақсадида “Boyovutlik Islombek

trans” МЧЖ раҳбари Беход Рўзиев билан телефон орқали боғландик.

— Ҳозир ҳисоб-рақамимизда ҳайкалнинг харажатиға етадиган маблагимиз йўқ. Бир объектдан маблаг тушиши керак. Ана шу иш амалга ошса, май ойининг охиригача қарзимизни узамиз, — дея жавоб берди.

Биз у кишининг жавобидан ҳайратда ёқа ушладик. Ҳайкал учун ажратилган маблагни вилоят ҳокимлиги молиялаштирган бўлса, пудратчи ташкилот уни қаерга сарфлаб юборди экан? Ёки Алининг дўпписини Валига кийгизиш бу ташкилотнинг аъмолига айланганими?

— Сирдарёга катта умидлар билан боргандим, — деди Азамат Хатамов. — Гулистон шаҳрининг “Билимдонлар маскани”даги Алишер Навоий ҳайкали теграсига ўзбек шоирларининг бюстларини ўрна-тиб, гўзал бир галерея яратмоқчи эдик. Афсуски, санъатнинг оғир меҳнатини тушунамдиганлар ҳафсаламни пир қилишди.

Балки, бу можаролар вилоят ҳокими вазифасини бажарувчи Эркинжон Турдимовнинг аралашуви билан яқин кунларда ечимини топар, таниқли ҳайкалтарошни сарсон-саргардон қилишга барҳам берилар? Омон бўлсак, можаронинг нима билан тугашини кўрармиз.

Муҳаммадали АҲМАД,
Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси аъзоси.

ТУҲФА

Николай Ильин 1950 йилда туғилган. Тошкент давлат университети (ҳозирги ЎзМУ) нинг филология факультетида ўқиган. Тошкентдаги Республика рус тили ва адабиёти педагогика институти ва Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетиди талабаларга сабоқ берган. Педагогика фанлари номзоди. Ҳозирда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида хизмат қилади.

“Биринчи дафтар” (“Первая тетрадь”), “Дил торлари бўйлаб” (“По клавишам души”), “Вақт манзилларида” (“На кочевьях времен”), “Листва и корни” (“Япроқлар ва илдизлар”) каби шеърый тўплалар муаллифи.

Алишер Навоий, Заҳириддин Муҳаммад Бобур, Паҳлавон Маҳмуд ғазал ва рубоийлари, Чўлпон, Усмон Носир, Миртемир, Эркин Воҳидов, Абдулла Орипов, Сирожиiddин Саййид, Сирожиiddин Рауф, Нодир Жонузоқ, Хосият Рустамова, шунингдек, ундан зиёд ёш шоирлар шеърларини рус тилига ўғирган.

Шу кунларда таниқли шоир ва таржимон Николай Ильин ўзининг қутлуғ ёшини қарши олмақда. Муборак бўлсин!

Қуйида эътиборингизга шоир шеърларидан ўғирилган айрим таржималар ҳавола қилинмоқда.



Николай ИЛЬИН

МАНЗИЛ

Чақмоқ олов қилич ила
Тўлқинларни кесаётмир.
Қирғоқларга сувлар сочиб,
Шўх шамоллар эсаётмир.

Олисларда бир елкан бор,
Орзуларим елкани у.
Бўронларни ёриб ўтиб,
Оқ манзилга келгани шу.

ВАҚТ

Вақт ҳеч кимни этмайди эъзоз,
Кетмоқ энди кимларнинг гали?
Парвонадек рақс тушади ёз,
Саратон кўр солган маҳали.

Олтин кузнинг йўли кўп узоқ,
Япроқлар ҳам қирган шу йўлга,
Кетар экан ёздан жуфту тоқ;

Паттамаизни тутаркан қўлга,
Ортага сурмас сафарни, бироқ
Раналар гуллар сочар ўнг-сўлга.

ТОНГ

Тонг ўчирар қўқ чироқларин,
Новоёт каби эрир юлдузлар.
Тун ёқаси — ҳув йироқларда
Фош бўлади сирли кундузлар.

Коинотнинг қора учидан
Йўл тортади эгик қаҳшанон.
Қиқиб келган само ичидан
Гўзалликка бўлсин шараф-шон.

ЁЗ ТУНИ

Янги ойнинг яроғида,
Булут — осмон яроғида,
Тоғнинг юксак қирғоғида,
Қўққининг бир бутроғида
Ярқирайди нур — лаёҳа.

Қора китоб варағида
Ҳилол — тилла сарлавҳа.

Нур аксланган қозғаларда,
Пар, пат тўзган парвозларда,
Вақтдан ўзган озғин ғозлар,
Ёзда, Ғафат ёзларда
Кун, ҳафта ой ва йиллар,

Ситмай босма баёзларга,
Ҳаволарга ёйлар.

ҚИЁМ ЧОҒИ

Саҳар деган музофотда
Кенедир само дароҳи.
Тун кўчирган ҳисоботда
Оутоқ — олам нигоҳи.

Қора ранани энгил-бошдан
Қоқиб ташлар ол ёғду.
Қиём чоғи ўт — қуёшдан
Фалак тикади ўрду...

МЕН — ХАЗОН ФАСЛИМАН
Осмон шафақларан, уфқлар алвон,
Япроқлар — соғинчнинг маъюс кўзлари.
Уримда сайр этар изтироб, армон,
Рўҳимда ғариба фасл бўзлади.
Ҳаёт сафар учун тутқазди фармон.

Хазон чорбоғида бир баргман яшил —
Азал мусаввири қиртаган ромга.
Тирамоҳ суратлар тутар хилма-хил,
Олам бўйсунди мангу низомга.

Осмон шафақларан, уфқлар алвон,
Қийқч япроқларда сирғалади нур.
Паришон рўҳимда ҳаловат, ҳузур,
Сарғайган умрдан йўқ ҳадиқ, армон,
Мен — хазон фаслиман, куз менда зухур.

ОБОД ВА БАРБОД

Кўз-кўз этиб бисотин, ҳануз
Соғинч ганжин сочар ноябрь.
Саховатни ҳунар путган куз
Йўл четида бешон, беқадр.

Тўзғимасдан ҳали хиёбон,
Соғрулмасдан ҳали зеру зар,
Кетмасидан беному нишон,
Барлар юзмай беқанот, бепар,
Е битмасдан куз деган асар,

Тўқнашади обод ва барбод,
Тўлғонади заррин сўлу соғ.
Юпун, ғариб, афтода ҳаёт —
Деворлари нураган чорбоғ.

СУНБУЛА

Сунбуланинг секин ишида
Сарғиш баралар учади қатор.
Кундузларнинг қисқаришида
Тирамоҳнинг узаёиши бор.

Ёруғ онлар этади баён
Кузакнинг ҳўп пурмаёно хатин.
Тоша тортар бўм-бўш хиёбон
Сайрларар мувозанатин.

Сунбула, биз эски танишмиз,
Ранг-рўйинда би-ир ўзгарши бор.
Бошдан бошлаб яна ишимиз,
Бўламузми қадрдон дўст-ёр?!

ИЗГИРИННИНГ БОҒИДА

Гулбарг узилди гулдан,
Ер-қўқдан келди совуқ.
Боғда куз солди доғруқ,
Дарак ҳам йўқ булбулдан.

Бог ўзи билан машғул,
Сезмайди жим исёни.
Шоҳ-шабба — кўч-кўронни
Даштларга ҳайдар доғул.

РАДДИЯ

Севғингани рад этса агар
Олам тор кўринади.
Ёрсизлик энди ҳар сафар
Сенаа ёр кўринади.

Севғингани агар этса рад,
Яратганга бўлувче яқин.
Елғизлик билмас асло ҳад,
Содиқ сирдош бўлар қақин.

ЯНА

Эҳтирослар совидими,
Севға ўтиб кетдимиз?
Ишқ кўйида девоналик
Поёнига етдимиз?

Энди тунлар кўзларимдан
Қочмайдими уйқулар?
Энди кунлар сўзимда нур
Сочмайдими туйқулар?

Юрагим ёнидан, ана,
Кувшедек ўтиб кетар.
Баҳорнинг раналари яна
Юз-кўзида акс этар...

ҲОСИЛ

Умраа нима бердим,
Нима олдим умрдан?
Балки қора кўмирдан
Оқ қўзиқорин тердим.

Куз кутади кўз ёйиб,
Қани умр хирмони?
Қор келди шошиб, тойиб,
Афсус — ҳосил ёмони.

Рус тилидан Салим АШУР таржимаси.



Муассис:
Ўзбекистон
Журналистлар
уюшмаси

Бош муҳаррир
Абдурашул ЖУМАҚУЛОВ

Газета 2007 йил 3 январда Ўзбекистон Республикаси
Матбуот ва ахборот агентлигида 0080 — рақам билан
руйхатга олинган.

Ҳажми 4 босма табоқ. Бичими — А-2.
Баҳоси келишилган нархда

Адади: 4 359
Буюртма — Г-544

Топширилиш вақти — 21⁰⁰
Топширилди — 22⁰⁰

Тахририятга келган хатлар доимий
эътиборимизда.
Мақола ва хабарларда келтирилган
маълумотлар учун
муаллиф жавобгар.

Телефон: (71) 244-32-68, 244-32-91
Тел-факс: (71) 244-32-80
Реклама ва маркетинг бўлими: (71) 244-32-70



Обуна индекси:
якка
обуначилар ва
ташкilotлар
учун — 233

Газета тахририят компьютер марказида терилди
ва дизайнер Э.Ёлғоров томонидан саҳифаланди.

Навбатчи: И.Асилбеков. Мусаҳҳиҳ: З.Ҳасанова.

“Шарқ” НМАК босмахонасида чоп этилди.
Босмахона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй.